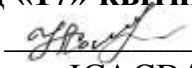

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
кафедра мов і літератур
Далекого Сходу та Південно-Східної Азії

**ФРАЗЕОЛОГІЗМИ В ІДОСТИЛІ НАМ КАО:
ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ**

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «магістр»
студентки II курсу магістратури,
освітньої програми
*«Східна філологія, західноєвропейська
мова та переклад: в'єтнамська мова і
література»*,
спеціальність— 035.061 «Східні мови та
літератури (переклад включно), перша -
в'єтнамська)
Евеліна Сергіївна ВОЙТЮК
науковий керівник:
к. філол. н., доц. Вікторія МУСІЙЧУК

«Допущено до захисту»
Протокол засідання
кафедра мов і літератур
Далекого Сходу та Південно-Східної Азії
протокол №12 від «17» квітня 2024 року
завідувач кафедри
д.філол.н, доц. Наталя ІСАЄВА

КИЇВ
2024

АНОТАЦІЯ

У роботі розглянуто фразеологізми в ідіостилі в'єтнамського письменника Нам Као в оригіналі та перекладах Кашель М.Д., вивчено роль усталених виразів у новелах автора та їхньому відображенню у перекладах. Дослідження вважаємо актуальним, оскільки аналіз українських перекладів творів Нам Као проводиться вперше. Наша робота передбачає не лише дослідити індивідуальний стиль в'єтнамського письменника, а й проаналізувати еквівалентність перекладу вибраних фразеологізмів у творах. Основною частиною дослідження є аналіз підходів перекладача до передачі в'єтнамських фразеологізмів українською мовою та їх вплив на сприйняття текстів. Об'єктом дослідження є фразеологічні одиниці у творах Нам Као, а предметом – особливості передачі цих виразів в українських перекладах. Мета роботи полягає в дослідженні фразеологізмів в ідіостилі в'єтнамського письменника та їхньому відображенні у перекладах. Для досягнення поставленої мети визначені завдання, серед яких розгляд визначень фразеологічної одиниці та аналіз поняття ідіостилю, порівняльний аналіз фразеологічних одиниць та визначення закономірностей їх ужитку. Застосовані методи дослідження, такі як вибірки, аналізу, абстрагування, а також дедуктивний, лінгвостатистичний та комунікативно-когнітивний підходи, що дозволили систематизувати матеріал та розкрити особливості ідіостилю та перекладу. У роботі було здійснено класифікацію та аналіз структури в'єтнамських ідіоматичних виразів, виявлено різні стратегії їх передачі для забезпечення адекватності та ефективності перекладу. Особлива увага приділена фразеологічним одиницям як складовій ідіостилю, що додають експресивності та емоційності текстам, та їх передачі в перекладі. Дослідження підкреслює значущість фразеологізмів як ключового елемента ідіостилю автора та важливу роль їх передачі у перекладі для збереження автентичності, образності оригіналу, особливо в контексті в'єтнамської літератури. **Ключові слова:** фразеологізми, ідіостиль, переклад, в'єтнамська література.

ABSTRACT This paper examines the idiomatic expressions found within the unique writing style of Vietnamese author Nam Cao, exploring both the original texts and translations by M. Kashel. It investigates the role of fixed expressions in the author's short stories and their portrayal in translated works. The research is considered relevant since the analysis of Ukrainian translations of Nam Cao's works is conducted for the first time. This study aims not only to explore the individual style of the Vietnamese writer, but also to analyse the equivalence of translating selected idiomatic expressions in the works. The main part of the research involves analysing the translator's approaches to rendering Vietnamese idiomatic expressions into Ukrainian and their impact on the perception of the texts. The object of the study is the phraseological units in Nam Cao's works, and the subject is the peculiarities of their rendition in Ukrainian translations. To achieve this, tasks include defining phraseological units, analysing the concept of idiolect, comparing phraseological units, and identifying usage patterns. Various research methodologies are employed, including sampling, analysis, abstraction, as well as deductive, linguistic-statistical, and communicative-cognitive approaches. The paper provides a classification and analysis of Vietnamese idiomatic expressions' structure and identifies diverse translation strategies for ensuring the adequacy and effectiveness of translation. Special attention is dedicated to phraseological units as integral components of idiolect, which contribute expressiveness and emotionality to texts, and their translation. It emphasizes the significance of idiomatic expressions as key elements of the author's style and underscores the importance of their translation in preserving the authenticity and imagery of the original, particularly within Vietnamese literature.

Keywords: idioms, idiolect, translation, Vietnamese literature.

ВСТУП

Вивчення індивідуального стилю письменників є важливою галуззю літературознавства та перекладознавства. Особливої уваги в контексті перекладу, на нашу думку, потребує аналіз фразеологізмів, що є визначальною рисою певних авторів. Фразеологічні одиниці, що функціонують у різних проявах, збагачують, розвивають мову, слугують її інструментами для вираження культурних проявів, проте водночас із тим, фразеологічні вирази—це також один з найбільш невід'ємних та значущих складників для визначення та дослідження індивідуального стилю письменника.

У цьому контексті особливої уваги заслуговує дослідження ідіостилу Нам Као, видатного в'єтнамського письменника. Фразеологізми в його творах не лише відображають унікальність та колорит в'єтнамської мови, але й транслюють авторський погляд на світ та його культурні цінності.

При перекладі художніх творів перед перекладачами завжди постає виклик не тільки у правильному відтворенні тексту засобами однієї мови на іншу, проте також у завданні, що передбачає пошук інструментів задля передачі індивідуального стилю письменника. У випадку нашого дослідження цими засобами стали фразеологізми, що вимагають креативних та нетривіальних рішень при перекладі, оскільки існує необхідність не лише зберегти мовну структуру, але й передати культурний та емоційний відтінок вихідного тексту.

Актуальність теми роботи полягає у тому, що раніше українські переклади новел Нам Као не піддавались аналізу. Наше дослідження ідіостилу автора дозволить не лише глибше зрозуміти його ідіолект, але й проаналізувати якість та еквівалентність перекладу фразеологізмів у вибраних творах. Важливим аспектом цієї роботи є аналіз підходів перекладача щодо передачі в'єтнамських фразеологізмів українською мовою, щоб з'ясувати вплив на сприйняття та інтерпретацію текстів Нам Као.

Метою роботи є дослідження фразеологізмів в ідіостилі в'єтнамського письменника Нам Као в оригіналі та перекладах Кашель М.Д., вивчення ролі

ідіоматичних виразів в оповіданнях автора та їхньому відображенню у перекладах.

Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити такі **завдання**:

1. Розглянути визначення фразеологічної одиниці у широкому розумінні у сучасній науковій літературі.
2. Дослідити поняття ідіостилю в літературі та визначити його особливості.
3. Провести вибірку фразеологічних одиниць, які використовуються в оповіданнях Нам Као в'єтнамською мовою та у перекладах українською.
4. Визначити особливості відтворення вибраних фразеологічних одиниць у перекладах Кашель М.Д.
5. Здійснити порівняльний аналіз використання фразеологізмів в українських перекладах та оригіналах новел.
6. Виявити закономірності в застосуванні фразеологізмів в ідіостилі Нам Као.
7. Проаналізувати перекладацькі трансформації та питання вибору методів передачі фразеологізмів у перекладі.
8. Визначити ефективність різних підходів до перекладу фразеологічних одиниць.

Матеріалом дослідження є оповідання в'єтнамського письменника Нам Као та їх переклади Кашель М.Д. українською мовою.

Об'єктом дослідження є фразеологічні одиниці у творах Нам Као та перекладах Кашель М.Д.

Предметом дослідження є особливості передачі ідіоматичних виразів в українському перекладі Кашель М.Д.

Одним із **методів дослідження** цієї роботи є *описовий метод*, що використовується для об'єктивного представлення особливостей функціонування фразеологізмів у творах та перекладах. *Методика спостереження* дозволяє проаналізувати, які ідіоматичні вирази

використовуються в оригіналах творів та їх перекладах. *Метод вибірки* застосовується для виокремлення досліджуваних фразеологізмів у вибраних творах, а *метод аналізу* необхідний для структурування матеріалу досліджень та подальшого вивчення окремих компонентів фразеологічних одиниць. *Метод абстрагування* використовується для визначення ролі ідіом у формуванні впливу на сприйняття текстів та визначення загальних законів функціонування фразеологічних одиниць в цьому контексті. *Дедуктивний метод* на основі аналізу конкретних фразеологізмів дозволяє зробити висновки стосовно їх ролі у створенні ідіостилю автора. Для аналізу ідіостилю письменника використаний *лінгвостатистичний метод*, що допомагає виявити мовні особливості письменника, такі як частота вживання певних слів чи конструкцій, стилістичні особливості, а також певні тенденції в його творчості. При аналізі індивідуального стилю також застосований *комунікативно-когнітивний метод*, що слугує інструментом у виявленні специфічного використання мовних засобів для вираження певних ідей, а також вплив культурних та когнітивних факторів на формування мовного стилю автора.

Практичне значення цієї роботи полягає в тому, що надалі її можна використовувати як джерело подальших наукових досліджень, присвячених питанням вивчення фразеологізмів в'єтнамської мови та їх перекладу, для матеріалів начальних дисциплін з методики художнього перекладу в'єтнамської мови.

Наукова новизна цієї роботи полягає в тому, що дослідження перекладу українською мовою фразеологічних одиниць у творах Нам Као проводиться вперше.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ.....	5
1.1. Поняття фразеологічної одиниці та історіографія дослідження.....	5
1.2. Класифікація стійких виразів. Особливості структури в'єтнамських фразеологізмів	11
1.3. Особливості перекладу фразеологічних одиниць. Проблеми еквівалентності та адаптації в'єтнамських ідіом українською мовою.....	16
Висновки до розділу	24
РОЗДІЛ II. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІДІОСТИЛЮ.....	26
2.1. Поняття ідіостилю	26
2.2. Ознаки та елементи ідіостилю. Проблематика передачі ідіостилю при перекладі.....	28
2.3. Фразеологізми як засіб вираження ідіостилю письменника	32
Висновки до розділу	35
РОЗДІЛ III. АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДІВ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У ТВОРАХ НАМ КАО.....	37
3.1. Дослідження становлення ідіостилю Нам Као	37
3.2. Аналіз фразеологізмів у вибраних творах Нам Као	39
3.3. Порівняння стратегій перекладу фразеологізмів.....	46
3.4. Вплив перекладу фразеологізмів на сприйняття та інтерпретацію ідіостилю Нам Као	55
Висновки до розділу	64
ВИСНОВКИ.....	66
Список використаної літератури	70

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ

1.1. Поняття фразеологічної одиниці та історіографія дослідження

Інтерес дослідників до фразеології як окремої галузі мовознавства існував завжди, ставлячи перед ученими нові завдання та запитання. Ця наука розширює горизонти розуміння фразеологічного явища в загальному мовленнєвому контексті, спонукаючи дослідників до пошуку нових підходів та розвитку теоретичного та практичного аспектів вивчення фразеології. Існують спірні думки щодо перших письмових згадок про фразеологізми. Перші збірники фразеологізмів, за припущеннями, з'явилися у Франції ще у 1175 році, а пізніше — у Іспанії. Основним предметом дослідження стали прислів'я та приказки. «Одну із перших спроб історичного огляду фразеології», на думку дослідників, зробив у своїй докторській дисертації «Біля джерел фразеології» Е. Ротту [2, с. 7].

Що стосується вітчизняної науки, то більшість мовознавців притримується думки, що одним із перших дослідників української фразеології був Потєбня О.О. У сфері україністики майже будь-яке дослідження фразеології включає посилання на праці вченого, «чиї авторитетні лінгвістичні дослідження визначили сутність формування стійких мовних одиниць ще до Ш. Баллі та Виноградова В. В.» [16, с. 52].

Також серед українських дослідників фразеології можна назвати таких учених: Алефіренко М. Ф., Демський М.Т., Редін П. О., Скрипник Л. Г., Прадід Ю.Ф., Івченко А. О., Ужченко В. Д., Грозан Н. Ф., Юрченко О.С. тощо.

За словами Білодіда І. К., «предметом вивчення фразеології є стійкі сполучення двох і більше слів, що створюють семантичну цілість і відтворюються у процесі мовлення як готові словесні формули» [4, с. 334]. У свою чергу, Демський М.Т. стверджував, що «предметом фразеології як науки мають бути лише фразеологізми, одиниці номінативного характеру, на відміну від прислів'їв, приказок та інших подібних стійких сполучень, які є одиницями комунікативного характеру» [15, с. 112].

Користуючись словником сучасної лінгвістики в авторстві Загнітка А.П., знаходимо тлумачення поняття фразеологізму, що «у широкому розумінні має значення лексично неподільної, відтворюваної одиниці мови з двох чи більше слів, цілісної за своїм значенням і стійкої за складом та структурою; а у вузькому значенні — усталений зворот, стійке поєднання слів, що виступає в мові як єдиний, неподільний і цілісний за значенням вислів» [20, с. 112].

Мусійчук В.А. зазначає, що «обсяг фразеології виявляється найбільш широким при визначенні фразеологізму на основі ознаки відтворюваності в готовому вигляді, незалежно від семантичної спаяності складників або їх роздільності на значення слів-компонентів, незалежно від номінативної або комунікативної цінності одиниці. При такому тлумаченні до фразеологізмів зараховують як фраземи, так і прислів'я, приказки, афоризми тощо. Вузьке розуміння фразеології базується на основі ознаки семантичної спаяності компонентів та еквівалентності слову за номінативною функцією» [30, с. 56].

Окрім того, на відміну від вільних словосполучень, у яких «слова поєднуються як автономні одиниці, не втрачаючи властивих їм індивідуальних лексичних значень», фразеологізми «мають значеннєві відповідники у вигляді одиничних слів чи словосполучень» [5, с. 50]. Також «найбільш відмінними ознаками фразеологізмів вважають емоційну експресивність і стислість висловлювання» [12].

За тлумаченням Дорошенка С.І., «фразеологізмами, або фразеологічними зворотами, чи фразеологічними виразами називаються сполуки слів, граматично організовані за моделлю словосполучення чи речення, що виступають з усталеним цілісним змістом» [18, с. 173].

Вивчення фразеологізмів відображає різноманіття підходів та понять у лінгвістичній науці. Можемо побачити, що паралельно з терміном «фразеологізм» існують також й інші, такі як «фразеологічні звороти», «фразеологічні вирази», «стійкі сполучення слів», «усталені звороти», «словесні формули», а також «словосполучення з усталеним змістом». Крім

того, у наукових виданнях дослідники часто використовують терміни «фраземи» [1], «ідіоми» [29], «фразеологічні одиниці» [9] та інші.

Дослідження у галузі фразеології також привертало увагу в'єтнамських дослідників. Серед в'єтнамських мовознавців у цій сфері можна назвати таких: Ку Дінь Ту, Чу Суан Зієн, Лионг Ван Данг, Финог Чі, Нгуєн Лан, Хоанг Ван Хоань, Чієу Нгуєн, Тієу Ха Мінь, Нгуєн Лик тощо. Зокрема, у фокусі цих наукових досліджень переважали такі аспекти, як аналіз структури фразеологізмів, розгляд їх семантичного значення, а також укладання словників тощо. У статті «Еволюція досліджень паремійних одиниць у в'єтнамському мовознавстві» авторства Мусійчук В.А. знаходимо виділені історичні періоди розвитку фразеологічної науки у В'єтнамі:

- **кінець XIX ст. – 1940-і рр.:** орієнтація на збирання та систематизацію паремій, «закладені основи контрастивної пареміології та етимології паремій»;
- **1950-і рр.:** формулювання визначень паремійних одиниць, виділення їх серед інших мовних одиниць та класифікація паремій;
- **1960–1970-і рр.:** початок серйозного лінгвістичного дослідження паремій у В'єтнамі, зосередження на вивченні мовних особливостей паремій та їх вирізнення з-поміж інших мовних одиниць;
- **початок 1980-х рр. – сучасність:** залучення досягнень світової лінгвістики, вивчення паремій за допомогою міждисциплінарних підходів та необхідність подальшого розвитку у контексті сучасних вимог розвитку лінгвістики [31, 84-85].

Як і будь-яка інша мова, в'єтнамська теж має достатньо широкий термінологічний апарат у сфері фразеології. Основними поняттями серед фразеологічних одиниць в'єтнамської мови можна вважати терміни *ngữ cố định*— усталений вираз; *thành ngữ*— фразеологізм, ідіома, мовний вираз і загалом термін використовують у контексті фразеології як науки (*thành ngữ học*); *tục ngữ*— приказка, часом теж прислів'я. Проте, зважаючи на різноманіття термінів щодо цієї тематики, а також різні джерела походження

фразеологізмів, вважаємо за потрібне зазначити також про такі поняття, як: *ca dao*— традиційні в'єтнамські народні пісні, *ngạn ngữ*— афоризм, крилатий вислів або ж народна мудрість, також *quán ngữ*— фразеологічний вираз, вислів; *đặc ngữ* теж у значенні ідіома, фразеологізм, але з більш експресивним відтінком.

Ретельний аналіз словникових статей вказує на варіативність розуміння термінів *tục ngữ* і *thành ngữ*, що свідчить про їхню неоднозначність.

У тлумачному словнику авторства Хоанг Фе, знаходимо визначення фразеологізму *thành ngữ*, як визначеного сполучення, набору загальноновживаних слів, сенс яких часто не можна передати лише значенням їх складових елементів. Підкреслюючи свою думку, автор наводить приклад фразеологізму *rán sành ra mỡ*, що дослівно можемо перекласти, як «розігріти горщик аби аж жир виступив», що говорить про скупість та жадібність людей [58, с. 916].

У підручнику із лексикології авторства До В'єт Хунг знаходимо пояснення, що до усталених виразів в'єтнамської мови належать такі два підвиди: *quán ngữ* та *thành ngữ*. Із визначень, що представлені автором, *quán ngữ* можемо тлумачити як «мовний штамп», «мовне кліше», оскільки це структура стереотипного способу виразу, що має стійкість фразеологізму. Наприклад: *nói tóm lại*— одним словом, *từ trung là*— в цілому, *một mặt thì*— з одного боку...Ці мовні одиниці не мають усіх ознак, що характерні для фразеологізмів, але через регулярне вживання, вони набувають характеру сталого виразу в мові та умовно «знаходяться» між вільними виразами та фразеологізмами у в'єтнамській мові. У той час як *thành ngữ* — це типова одиниця фіксованого вислову зі стійкою структурою та значущими властивостями фразеологізму (узагальнення, символізму, народності, специфічності та виразності) [55, с.31].

В'єтнамські дослідники Нгуєн Лик та Лионг Ван Данг у своїй книзі «В'єтнамські фразеологізми» *Thành ngữ tiếng Việt* також вивчають відносини між фразеологізмами та прислів'ями. «Прислів'я— явище соціальної

свідомості, яке відображає життєвий образ епохи, те, як народ мислить. Фразеологізм належить до мовних явищ і служить комунікативним засобом народу. Тобто дослідники розглядають фразеологізми і прислів'я як різні способи мислення [61, с. 5-16].

Основна відмінність між фразеологізмами та приказками, на думку інших в'єтнамських вчених, полягає в різниці їх функцій та структурі граматики. Фразеологізми— це лінгвістичні одиниці, що мають ідентифікаційну функцію, використовуються для найменування об'єктів, характеристик, дій. У цьому відношенні фразеологізми подібні до слів або словосполучень. Фразеологізми утворюють образ, але не виконують інформативної функції, не узагальнюють, не створюють повноцінне речення. Наприклад, *khỏe như voi* «сильний як слон»; *xấu như ma* «страшний як привид» — все це фразеологізми, які мають характер так званих «первинно оброблених продуктів», до яких потрібно додати інші елементи, щоб донести судження, висловити висновок, тобто зробити їх приказками. Наприклад, фразеологізм *xấu như ma*, а приказка— *xấu như ma cũng thế trẻ con gái* «страшна як привид, проте у розквіті сил» [74, с. 242].

Приказки ж, за словами Ву Ань Туан, виконують іншу функцію, оскільки підсумовують якийсь аспект об'єктивного світу. Тому кожна приказка сприймається як повне речення, виражає повністю одну думку— *đừng cầm đèn chạy trước ô tô* «не біжи із ліхтарем перед авто» — марна дія, що не приносить позитивних результатів. Деякі приказки можуть навіть складаються з чотирьох слів (схоже на фразеологізм), але мають повноцінний зміст, наприклад: *rau nào sâu ấy* «на кожен овоч свій шкідник» [74, с. 243].

Письменник та викладач літератури Чан Тунг Чінь, в одній із своїх праць *Giáo trình văn học dân gian Việt Nam* «Навчальна програма з в'єтнамського фольклору», стверджує, що незважаючи на значний обсяг наукових досліджень, розуміння різниці між ідіомами та прислів'ями залишається нечітким. Це пов'язано з тенденцією розглядати їх як лінгвістичне явище, а не як самостійну форму культури народу, як феномен свідомості. Відсутність чіткого визначення приводить до сплутування між ідіомами та приказками навіть серед провідних

дослідників цієї галузі. Доволі чітким є твердження автора про те, що теоретично неможливо чітко розмежувати ідіоми від приказок через їх взаємодію та гнучке використання у реальних умовах [73].

На практиці ж, бувають випадки, коли ідіоми поєднуються з ідіомами або ж ідіоми поєднуються з деякими словами для утворення приказки. Наприклад, *rồng đến nhà tôm* «дракон приходить до креветок» — це ідіома, але *máy đời rồng đến nhà tôm* «кілька поколінь драконів приходять до креветок» — це приказка. Або якщо наступні фрази існують окремо, вони вважаються ідіомами: *thuận buồm xuôi gió* «під парусом за вітром»; *chén chú chén anh* «чашка для мене, чашка для тебе»; *lên thác xuống ghềnh* «вгору водоспадом і вниз порогами»; *mày tao chi đó* «я вам не друг, аби мені тикати». Але коли поєднати їх разом, виходить дуже глибока й унікальна приказка: *Thuận buồm xuôi gió (thì) chén chú chén anh (còn khi) lên thác xuống ghềnh (là) mày tao chi đó* «коли під парусом за вітром ми пливемо— всі дружно келихи угору, а як йдемо то вгору водоспадами, то вниз порогами, друзів з келихами вже не має».

Також можемо спиратися на деякі конкретні критерії, наведені нижче, щоб розрізнити ідіоми та прислів'я. За формою ідіоми являють собою стале словосполучення, а прислів'я виражені реченнями. Щодо змісту, то фразеологізми виражають поняття, а прислів'я — судження або висновки, які випливають з народної мудрості. Що стосується функції, то фразеологізми мають ідентифікаційну функцію, тоді як прислів'я— інформативну, що передає певний пізнавальний або моральний висновок. Відсутність узгодженого визначення фразеологізму серед науковців, а також стандартизованого терміну для опису цього явища, є загальноновизнаною.

Визначення фразеологізмів можуть варіюватися на основі різних розумінь та підходів, проте у цій роботі ми будемо використовувати поняття фразеологізму, фразеологічної одиниці, ідіоми, ідіоматичного та стійкого виразу чи сполуки як взаємозамінними. Окрім того, аналізуючи вибрані фразеологізми у творчості Нам Као, ми зосередили увагу на широкому розумінні фразеологічних одиниць, охоплюючи не лише ідіоматичні вирази. У

нашому дослідженні представлені також прислів'я та приказки; в'єтнамські пісні віршованої форми ка зао; частково уживані ідіоматичні вирази із ка зао; прокльони, прокляття тощо. У такий спосіб ми можемо більш детально та результативно дослідити фразеологізми як засоби особистого стилю письменника.

1.2. Класифікація стійких виразів. Особливості структури в'єтнамських фразеологізмів

Залежно від того, яку ознаку покладено в основу класифікації, виділяють різні класифікаційні системи фразеологізмів: семантичну, генетичну, функціональну, ідеографічну, експресивно-стилістичну, морфологічну, синтаксичну, структурну тощо [39, с. 134]. Розглянемо більш детально деякі з них.

Однією з найбільш відомих **семантичних класифікацій** фразеологізмів, розробив французький мовознавець Ш. Баллі, яка згодом була дещо змінена іншими мовознавцями у другій половині ХХ століття. За цією класифікацією «фразеологізми поділяють на фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення» [24, с. 244].

«Фразеологічні зрощення або ідіоми — це абсолютно неподільні, стійкі поєднання, загальне значення яких не залежить від значення складових їх слів. Фразеологічні єдності — це такі стійкі поєднання слів, в яких за наявності загального переносного значення зберігаються ознаки семантичної нарізності компонентів. Фразеологічні сполуки (поєднання) — це стійкі звороти, до складу яких входять слова з вільним та фразеологічно пов'язаним значенням» [21, с. 125-126]. Однак, за висловлюванням вчених, саме ця система класифікації виявилася неточною через недостатню конкретність і потребувала вдосконалення. Пізніше до трьох існуючих категорій був доданий четвертий клас, який включає фразеологічні вирази, що є семантично подільними та складаються із вільних сполук. Фразеологічні єдності розуміють як стійкі мовні конструкції, що мають у своєму складі слова із вільним значенням. Цей тип

фразеологізмів включає в себе прислів'я, приказки, крилаті вислови та афоризми.

За класифікацією Дудика П.С., «за структурно-семантичними ознаками, передусім за ступенем граматико-змістової злитості елементів, фразеологізми можна поділити на п'ять типів: ідіоми, фразеологічні єдності, фразеологічні вирази, фразеологічні сполучення і фразеологізовані сполуки слів (словосполучення)» [19, с. 81].

На противагу цій концепції, що передбачає зарахування усіх «багатокомпонентних емоційно забарвлених лексичних одиниць» до фразеологізмів, Демський М.Т., спираючись на теорію структуралізму (далеко не популярна теорія серед українських мовознавців), висловив думку, що предметом фразеології як науки є власне фраземи як номінативні одиниці, що формують окремий мовний рівень [15, с.112].

За словами Ужченка В. Д., «на початку 60-х років XIX ст. українським мовознавцем-славістом Булаховським Л. була розроблена **генетична класифікація фразеологізмів**, а точніше — класифікація за джерелами. Вона передбачає поділ фразеологізмів на вісім груп:

- прислів'я та приказки;
- професіоналізми;
- усталені вислови з анекдотів, жартів тощо;
- цитати й образи зі Старого й Нового Завітів;
- ремінісценції античної старовини;
- переклади поширених іншомовних висловів (французьких, німецьких, італійських, англійських);
- крилаті слова іноземних письменників;
- влучні фрази видатних людей» [45, с. 101].

Скрипник Л.Г. пропонує інший варіант генетичної класифікації, за якою виділяє фразеологізми двох груп: «1) фразеологізми, організовані за моделлю словосполучення (рідше – речення); семантико-структурною особливістю їх є

співвіднесеність із окремим словом і функціонування в ролі члена речення. Цей різновид фразеологічних одиниць має загальну назву лексичні ідіоми. 2) фразеологічні одиниці – фрази, що мають організацію простих або складних речень» [39, с. 23].

За «**функціональними ознаками** фразеологічні одиниці української мови Баранник Д. Х. у праці «Фразеологія в усному монологічному мовленні», запропонував таку класифікацію:

- фразеологічні метафори народного характеру;
- фразеологічні метафори літературного характеру;
- фразеологічні образні узагальнення народного характеру;
- фразеологічні образні узагальнення літературного характеру;
- специфічно жанрова фразеологія.

Це стабільні «робочі» формули, що пристосовані до функціональної специфіки тих чи інших жанрів мовлення і побутують як органічні складники відповідних мовних стилів» [3].

Окрім того, «на підставі генетичних, структурних, функціональних ознак з-поміж фразеологізмів можна виділити прислів'я, приказки, крилаті вислови, афоризми, максими, сентенції, парадокси, літературні цитати, ремінісценції» [28, с. 137].

Щодо дослідження в'єтнамських фразеологізмів, то важливо зазначити, що «при дослідженні паремійних одиниць в'єтнамські мовознавці спираються на три основні аспекти: зовнішній, тобто структура, будова паремій, внутрішній, тобто значення, семантика паремійної одиниці, і функціональний, тобто функція тієї чи іншої паремійної одиниці в системі мови. В залежності від предмету та мети дослідження науковці вибирають різні критерії диференціації паремійних одиниць і різні мовні одиниці для порівняння» [32, с. 85].

Розглянемо їх більш детально класифікації в'єтнамських фразеологізмів на прикладах.

З погляду етимології в'єтнамські фразеологізми різних типів поділяться на:

- **власне в'єтнамські**, наприклад, *mật ngọt chết ruồi* «солодкий мед вбиває мух»;
- **запозичені**, до прикладу ті, що походять із хан-в'єту, *vạn sự khởi đầu nan* «лиха біда — початок».

Також існує класифікація за **кількістю морфем** у фразеологічній одиниці. Левова частка фразеологізмів має коротку та лаконічну форму для легкого запам'ятовування та поширення фразеологізму. Специфічним для в'єтнамської мови є симетрична структура, рима та ритм, що зумовлює кількісний склад фраз. Так, відомо, що фразеологічна одиниця містить принаймні три морфеми. Наприклад, *ăn như mèo* «їсти як кіт». Окрім того, центральне місце займають фразеологічні звороти з парною (чотири, шість, вісім) кількістю складів. Також часом фразеологізми можуть виступати у вигляді римованих речень у традиційній в'єтнамській формі лук-бат: *lời nói chẳng mất tiền mua, lựa lời mà nói cho vừa lòng nhau* «ввічливість нічого не коштує, добирайте слова на радість іншим».

Примітною особливістю є те, що за кількістю морфем у складі домінують ідіоми з 4- і 6-складовими структурами. За дослідженнями Данг Тхі Тху, у в'єтнамській мові приблизно 70% фразеологізмів складаються з 4 морфем [54, с. 1383]. Це має своє пояснення, адже в'єтнамській літературі притаманний збалансований, ритмічний і гармонійний стиль мовлення. Однак деякі фразеологізми мають скорочену форму і оскільки речення занадто коротке, його зміст часом важко зрозуміти: *cú khó, vạ từng* «сові важко, пугач радіє». Сова та пугач — два птахи одного виду, уособлюють родинні зв'язки між людьми. Коли ми спостерігаємо за успіхом наших близьких, маємо радіти за них, уникаючи будь-яких проявів заздрощів чи негативу.

Фразеологізми також поділяють за **використанням літературних засобів**. Так, наприклад, Хоанг Ван Хань у своєму дослідженні *Thành ngữ tiếng Việt* «В'єтнамські ідіоми» поділив фразеологізми на дві основні категорії:

- **порівняльні ідіоми**;

- **метафоричні ідіоми**, що у свою чергу виділені у такі два підтипи: симетричні метафоричні ідіоми та асиметричні метафоричні ідіоми [59, с.109].

Насправді, порівняння досить часто зустрічаються у фразеологізмах. До прикладу, *nhanh như một con mèo vồ con chuột* «накинутись як кіт на мишку». Стандартною є конструкція «**А немов/як Б**», як у деяких ідіомах *đẹp như tiên* «красива, як фея»; *cứng như đá* «твердий, мов камінь», *đắt như tôm tươi* «дорогі, як свіжі креветки» (тобто користуються неабияким попитом). Але в деяких інших фразеологізмах морфема *như-* мов/немов не зустрічається, проте все ж має порівняльне значення: *ruộng đầu chợ, vợ giữa làng* «поле посеред базару, ніби дружина посеред села». Фразеологізм означає бути в стані, який легко контролювати. Цей та інші випадки використання ідіоматичних виразів потребують конкретного пояснення та аналізу, щоб чітко зрозуміти їх значення [64, с. 41].

Метафоричні фразеологізми теж активно функціонують у в'єтнамській мові. Такі вирази побудовані на основі опису події чи явища за допомогою короткої фрази, але виражають значення метафорично. По суті, метафора теж є порівнянням, але це імпліцитне порівняння, самого порівняльного слова не має. Поверхнева структура ідіом цього типу не відображає їх справжнього значення, оскільки це лише основа для розпізнавання певного «початкового», «першого рівня» значення, а потім на основі цього «першого рівня значення» реципієнт може розпізнати, уявити і зрозуміти формальне значення ідіоми [53]. Наприклад: *nuôi ong tay áo*, що буквально перекладається як «годувати бджоли рукави», тобто фактично «годує бджіл у своєму рукаві». Ідіома позначає людину, яка відплачує злом на добрі вчинки інших.

Цей клас фразеологізмів, поділяється на **симетричні метафоричні ідіоми**, такі як: *đầu Ngô mình Sở*— так кажуть про речі непов'язані, неспіввідносні між собою; та **асиметричні метафоричні ідіоми**, наприклад: *công dã tràng*— важка, але марна робота тощо.

Виділяють також **граматичну** класифікацію в'єтнамських фразеологізмів, за якою речення мають таку структуру:

– підмет - присудок + обставина або додаток: *nước đổ đầu vịt* досл. «вода виливається з качиної голови» (підмет- присудок- додаток). Фразеологізм означає, що поради і навчання від інших можуть бути безглуздими для людини, вона їх не сприймає. Або ж інший приклад, *chuiột sa chĩnh gạo* «миша падає в кувшин з рисом» (підмет- присудок- додаток). Ідіома означає раптово потрапити у щасливе місце, насолоджуватися процвітанням і дозвіллям;

– підмет- присудок + присудок- підмет: *mẹ tròn con vuông* «кругла мати — квадратна дитина», фактичний відповідник українському «здорова мати— здорова й дитина». Вживається у значенні побажань благополуччя матері та дитині [66].

Також в'єтнамські фразеологізми класифікують за **стилістичними властивостями**:

– часто вживані в розмовному стилі: *cần rơm cần cỏ* «гризе соломі і гризе траву» — принизливо просити щось, *đùng một cái* «раптово», *nói trộm bóng vía* «розмовляти таємно» — так кажуть, коли говорять про здоров'я дитини, щоб, за народними повір'ями, не наврочити;

– часто вживані ідіоми в науковому, офіційно-діловому стилі, наприклад: *nói tóm lại* «коротше кажучи»; *một mặt thì* «з одного боку»; *mặt khác thì* «з іншого боку»; *như trên đã nói* «як вже було сказано»; *có thể cho rằng* «можна припустити»; *như đã nêu trên* «як вже було зазначено вище» тощо [53].

1.3. Особливості перекладу фразеологічних одиниць. Проблеми еквівалентності та адаптації в'єтнамських ідіом українською мовою

Переклад усталених виразів вважається одним з найскладніших і найпроблемніших завдань для перекладачів. Його головна мета полягає в збереженні культурного колориту і національної специфіки, а також у передачі концентрованого знання і досвіду народу фактично в одному реченні. Це неабиякий виклик для кожного, хто стикається із такою проблемою.

Адекватність передачі фразеологізмів «передбачає відтворення саме асоціативного компонента фразеологічних одиниць задля забезпечення їх функціональності, виконання відповідної, визначеної, прагматичної функції у мові перекладу. Не стільки передача денотативної інформації, скільки збереження образу та стилю має при цьому бути головною умовою досягнення еквівалентності перекладу» [38, с.78].

Тому для оптимальної передачі фразеологічних одиниць засобами іншої мови, виокремлюють різні способи та підходи.

Так, наприклад дослідження *Approaches to translating English idioms into foreign languages* «Підходи до перекладу англійських ідіом іноземними мовами» в авторстві Б. Хорватової, визначає такі теорії перекладу фразеологізмів, як:

- небуквальний переклад, прихильники якого стверджують, що ідіоми не можна перекладати слово в слово. Навіть видимо прості еквіваленти можуть бути обманливими, що може бути однією з причин використання більш контекстно-орієнтованих підходів у перекладі.

- Теорія функціональної еквівалентності, згідно з якою, переклад повинен викликати таку ж реакцію читача цільової мови, як і у читача вихідної мови. Це означає, що найважливіше забезпечити еквівалентну реакцію читачів, ніж еквівалентність мовних форм.

- Скопосна теорія, що зосереджується на перекладі як дії з певною метою або ціллю. Згідно з цією теорією, перекладач створює цільовий текст для певної аудиторії і в першу чергу враховує цей критерій для передачі фразеологізму.

- Прагматика вивчає використання мови та способи, якими люди досягають своїх цілей через мову. Вона допомагає в аналізі контексту для виявлення реального значення фразеологізму, враховуючи значення, мету та цілі комунікації.

- Теорія актуальності ставить на меті пояснити метод комунікації, який враховує неявні висновки та пошук значення у будь-якій комунікаційній ситуації. Згідно з нею, переклад повинен наближатися до оригіналу в аспектах,

які забезпечують відповідне значення для читача та зменшують оптимальні зусилля обробки [52, с. 96-97].

Важливо зауважити, що перекладач має обирати відповідну стратегію в залежності від мети перекладу, але при цьому намагатись якомога менше піддати фразеологізм змінам.

Автори статті «Translation of Idioms: A Hard Task for the Translator» (*Переклад ідіом: складне завдання для перекладача*) у своїй роботі покликаються на праці британської дослідниці Мони Бейкер, яка виділила такі основні способи адекватної передачі фразеологізмів засобами іншої мови:

- використання ідіоми з таким самим значенням і формою, що передбачає використання ідіоми в цільовій мові;
- використання ідіоми зі схожим значенням, але іншою формою;
- використання перефразування, коли в цільовій мові не можна знайти відповідника;
- за можливості частково зберегти ідіому або повністю виключити її з тексту, якщо ідіома не має близького відповідника в цільовій мові, і її значення не може бути легко перефразоване [51, с. 881-882].

У своїй статті «Особливості перекладу фразеологізмів та ідіом», Гаврилова І.М. виділяє такі підходи до передачі фразеологічних одиниць:

- фразеологічний переклад, що використовує рівноцінний ідіоматичний еквівалент з тим же значенням і емоційною виразністю. Це ідеальна стратегія, але важко досяжна через радикальні відмінності між мовами.
- Фразеологічний еквівалент — це фразеологізм мови перекладу, ідентичний за всіма показниками вихідній фразеологічній одиниці. «Як правило, незалежно від контексту він повинен володіти тим же денотативним і конотативним значенням».
- Відносний фразеологічний еквівалент — «аналог перекладу, що поступається абсолютному еквіваленту лише у відмінностях від вихідної форми еквіваленту: зміни синонімічних компонентів, синтаксичної будови, морфологічною складовою...».

– Нефразеологічний переклад — передає значення фразеологічного вислову звичайними мовними засобами, використовується у випадках, коли неможливо знайти фразеологічний еквівалент. У свою чергу цей спосіб поділяється на: *лексичний переклад*, *калькування* та *описовий переклад* [11, с. 126-127].

У статті *Strategies of translating idioms* «Стратегії перекладу ідіом» описані такі способи перекладу, які використовуються для передачі фразеологізмів з однієї мови на іншу:

– *еквівалентність*, що передбачає пошук відповідного еквіваленту у мові перекладу;

– *запозичення*, що означає використання слів чи словосполучень із вихідного тексту, використовуючи для цього, наприклад, транслітерацію, аби розширити лексикон цільової мови;

– *калькування*, тобто дослівний переклад слів чи виразів. Мінусом цього способу, на думку авторів, є можливість неправильного розуміння фразеологізму, наприклад, у зв'язку із семантичними відмінностями між мовами;

– *буквальний переклад* з акцентом саме на передачу граматичної структури фразеологізму, а не на лексику;

– *транспозиція*— передбачає використання та заміну слів, що належать до різних частин мови, не змінюючи змісту вихідного фразеологізму;

– *модуляція*, тобто варіативний переклад, процес зміни семантики фразеологізму без зміни його загального смислу. Цей підхід дозволяє перекладачам виразно передавати ідеї та концепції оригінального тексту, адаптуючи їх до культурних та мовних особливостей цільової мови;

– *адаптація або культурний переклад* ставить за мету передати не лише мовний зміст, але й культурні аспекти ідіоми, що може включати її зміну або вибір інших образів для відтворення еквівалентного сенсу в цільовій мові [69, с. 20-21].

Також існує метод перекладу, який науковці називають методом *опущення*. У науковій праці *Translation of Idioms across Languages «Передача фразеологізмів різними мовами»*, знаходимо, що опущення часом розглядається як негативна та менш популярна техніка перекладу, оскільки фразеологізм вихідного тексту повністю вилучають із перекладу. Зазвичай перекладачі користуються цим способом, оскільки ідіоми можуть не мати еквівалентів у цільовій мові або важко зрозуміти їх значення [70, с. 12]. Отже, незважаючи на те, що спосіб опущення може допомогти уникнути неправильного перекладу, він також може вплинути на точність передачі смислу, експресивності та інших функцій фразеологізмів, які були закладені автором у вихідному тексті.

Визначають також такий спосіб перекладу фразеологізмів, як *«індивідуальний еквівалент— фразеологізм, створений перекладачем шляхом сталого поєднання в разі неможливості застосувати інший спосіб»* [6, с. 58]. У тих ситуаціях, коли фразеологічний відповідник відсутній у цільовій мові, перекладач може вдатись до більш творчого варіанту перекладу і створити власний або ж індивідуальний фразеологізм, що буде відображати сенс вихідної ідіоми. «Якщо такий варіант читач буде сприймати, значить перекладач досить вдало зміг передати стиль і зміст одиниці оригіналу. Перекладач вигадує їх у ході своєї роботи, і досить рідко цей переклад закріплюється в мові» [46, с. 62].

У разі відсутності еквівалентних співвідношень точний переклад досягається інтерпретацією, тобто зверненням до широкого культурологічного фону [14, с. 89].

У статті «Проблеми укладання двомовного ідеографічного словника в'єтнамських паремій» Мусійчук В. А. розглядає проблему передачі змісту паремій (прислів'їв та приказок) з в'єтнамської мови на українську, зокрема, що дослівний переклад паремій не завжди передає їхню сутність та образність, оскільки для розуміння значення паремії необхідно тлумачення, яке може включати пояснення, приклади вживання та роз'яснення культурних аспектів. Водночас з тим, у певних випадках паремійний еквівалент в іншій мові може бути більш лаконічним, але не завжди знайти точний еквівалент є можливим,

особливо між мовами, що генетично та культурно віддалені, як українська та в'єтнамська [33, с.111].

При передачі фразеологізмів із в'єтнамської мови на українську, перед перекладачем постають різноманітні виклики, які можна розглядати крізь культурну та лінгвістичну призму.

Перш за все, переклад фразеологізмів не просто забезпечує передачу усталеного виразу засобами однієї мови на іншу, він також відображає культурні особливості нації. За кожною фразеологічною одиницею існує своя історія, реалії, традиції та інші особливості тієї країни, звідки вона походить. В'єтнамські фразеологізми не завжди можуть бути точно передані українською мовою через унікальність культурних контекстів, відсутність однакової історико-культурної спадщини. Для більш чіткого розуміння цієї тези, наведемо приклад такого фразеологізму: *bầu dục chát mắт cáу*, що дослівно перекладемо як «*нирки тварини, занурені у рибний соус*». Приготовані нирки тварин (*bầu dục*) — це смачна і поживна страва. Рибний соус (*niớс mắт*) — це соус, із ферментованої риби із специфічним, неприємним запахом, що традиційно виготовляють у В'єтнамі. Сенс фразеологізму в тому, що при зануренні нирок у соус, смак втрачається, тобто описується існування певного явища, що є зайвим або ж не відповідає чомусь іншому. Фразеологічним еквівалентом в українській мові можемо визначити такі вирази: «*як сліпому дзеркало*», «*як лисому гребінь*», «*як глухому музика*», «*як торішній сніг*». Або приклад іншого в'єтнамського фразеологізму: *chết đứng như Từ Hải*, що дослівно означає «*померти стоячи як Ти Хай*». Цей фразеологізм увійшов до мови на основі подій, що описані у творі відомого в'єтнамського письменника Нгуєн Зу «Повість про Кієу», де одним із персонажів був Ти Хай, якого підступно вбили. Цей вислів виник з описаної сцени, де персонажа зображено після смерті, і він позначає стан нерухомості, коли людину раптово вражає якась подія. Відносним фразеологічним еквівалентом в українській мові можемо визначити такі вирази: «*стояти, як у землю вкопаний*»; «*стояти, як розіп'ятий*», проте у будь-якому випадку ці вирази не будуть ідеальними еквівалентами [57]. З цього випливає проблема

щодо необхідності розуміння екстралінгвістичних реалій для адекватного перекладу фразеологічних одиниць.

Зазначають, що перекладачі мають виступати не лише як лінгвістичні, а й як культурні посередники, аби враховувати географічні, історичні, соціальні та культурні аспекти двох мов та розробляти стратегії подолання міжкультурних розривів. Також одним із важливих аспектів перекладу фразеологізмів є природність, що є ключовою для будь-яких жанрів тексту; це обґрунтовує складність забезпечення належного перекладу без залучення перекладача, що майстерно володіє мовою перекладу. Для досягнення природності перекладачам потрібно мати здатність «відірватись подумки від оригінального тексту та оцінювати свою роботу, спираючись на можливість сприйняття вживання фразеологізмів у текстах того самого жанру, написаних мовою перекладу» [56, с.66].

Розглядаючи лінгвістичну призму при передачі фразеологізмів з в'єтнамської мови на українську, також можемо зазначити, що в'єтнамські фразеологізми, як було зазначено вище, мають іншу структуру порівняно з українськими, що ускладнює їх переклад.

Зазвичай їх важко виокремити із загального речення чи тексту. Наприклад, речення: *có những người đàn bà đẹp, yêu rất khéo, bởi họ được ăn ngon, mặc đẹp, chăm sóc thịt da và chẳng làm gì cả*— досл. «є красиві жінки, які знають, як любити, тому що вони смачно їдять, красиво одягаються, доглядають за шкірою і нічого не роблять». З огляду на в'єтнамське речення, не одразу можна помітити у ньому фразеологізм, що означає жити в розкоші— *ăn ngon, mặc đẹp* «смачно їдять, красиво одягаються». Лише перекладач, який знає про значення та особливість такого висловлювання, зможе підібрати правильний відповідник, аби це виглядало природньо українською.

У перекладі фразеологізмів з в'єтнамської на українську мову часом виникає проблема відсутності деяких фразеологічних одиниць у словниках. Це ускладнює процес перекладу та може вимагати додаткових зусиль на пошуки значення фразеологізму, а також творчого підходу для знаходження адекватного

виразу або аналогу, що точно передає сенс оригіналу. Деякі фразеологізми можуть здаватися звичайними реченнями, проте мають глибокий сенс, який не завжди легко передати. Певні фразеологізми є широко відомими та зафіксованими у словниках, тоді як інші можуть бути менш розповсюдженими та вживатися лише певними мовними групами. Таке розмаїття фразеологічних одиниць ставить перед перекладачем завдання правильно розпізнати ці єдності та класифікувати їх відповідно до їхнього ступеня їх фіксації та вживання. При перекладі також може бути спровокований «конфлікт між переносним і буквальним значенням», що іноді застосовується для «створення образних, естетичних, емоційно-оцінювальних або гумористичних асоціацій» [40].

Отже, перекладач має розуміти значення слів та їх контекст у вихідній мові, щоб розробляти стратегії роботи з несемантичною еквівалентністю. Крім того, важливо пам'ятати, що мова і культура взаємопов'язані, особливо коли мова йде про фразеологічні одиниці, і обидва аспекти мають значення при перекладі. Також одним із найбільш оптимальних рішень при передачі фразеологічних одиниць в'єтнамської мови засобами української мови, вважається пошук фразеологічного еквіваленту. У випадку відсутності такого еквіваленту, необхідно застосувати інші нефразеологічні методи, такі як калькування, лексичний чи описовий метод тощо.

Висновки до розділу

У цьому розділі ми проаналізували, що мовознавці у галузі фразеології мають різні погляди на місце фразеологічних виразів у системі мови, а також на розуміння поняття фразеології в цілому. Так, ми зазначили, що існують різні підходи щодо тлумачення терміну фразеологізм. Згідно із думками одних науковців, цей термін позначає стійке сполучення слів, що є неподільним та може пояснюватись словом, що має так званий відповідник для тлумачення. Тобто до складу фразеологізмів у вузькому значенні ми не можемо зараховувати прислів'я, приказки, афоризми тощо. На противагу цьому існує інше твердження дослідників, що фразеологізми можна розглядати у широкому значенні як одиницю мови, що також є неподільною, стійкою за своєю будовою та складом а також, що найважливіше, відтворюваною. У своїй роботі ми аналізували фразеологізми, зважаючи на широке розуміння до цього терміну.

Ми також проаналізували термінологічний апарат в'єтнамської фразеології, відповідно до якого виокремили такі поняття, як: *ngũ cố định*— усталений вираз; *thành ngữ*— фразеологізм, ідіома; *tục ngữ*— приказка, часом теж прислів'я; *ca dao*— традиційні в'єтнамські народні пісні; *ngạn ngữ*— афоризм, крилатий вислів або ж народна мудрість; *quán ngữ*— фразеологічний вираз, вислів; *đặc ngữ*— ідіома, фразеологізм з більш експресивним відтінком.

Також було розглянуто основні класифікації ідіоматичних виразів (семантичну, генетичну, функціональну), в основу яких становлять різні підходи та погляди науковців. Окрім того, ми зосередили увагу на тому, на які класи поділяють в'єтнамські фразеологізми та виокремили такі види: за етимологією (власне в'єтнамські та запозичені); за кількістю морфем (зазвичай парна кількість); за використанням літературних засобів (порівняльні та метафоричні ідіоми); а також за граматичним та стилістичним аспектом.

Ми також розглянули питання різних підходів, до яких вдаються перекладачі під час передачі фразеологізмів. Однією із таких стратегій є використання ідіом з таким самим значенням та формою, що передбачає використання ідіом в цільовій мові. Іншою стратегією є використання ідіом зі

схожим значенням, але іншою формою, або застосування перефразування, коли відповідника в цільовій мові немає. Якщо ж ідіома не має близького відповідника у цільовій мові, її можна частково зберегти або повністю виключити з тексту.

Інші підходи включають в себе використання фразеологічних еквівалентів, відносних еквівалентів, нефразеологічних перекладів та інші методи, такі як лексичний переклад, калькування, буквальний переклад, транспозиція, модуляція та адаптація. Застосування цих стратегій дозволяє перекладачам забезпечити адекватність перекладу фразеологічних одиниць, зберігаючи при цьому їхню семантику, емоційну виразність та культурний контекст.

Також ми зауважили, що такий переклад фразеологізмів вважається одним з найскладніших і найпроблемніших завдань для спеціалістів у зв'язку із низкою вимог. Серед них, передача концентрованого знання і досвіду народу у короткій фразі, зберігаючи при цьому емоційну виразність та стиль оригіналу.

РОЗДІЛ II. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІДІОСТИЛЮ

2.1. *Поняття ідіостилю*

У сучасній філології, поняття ідіостилю має вагому роль у різних контекстах, особливо у площині художнього перекладу, оскільки воно відтворює особливий лінгвістичний почерк письменника. Безумовно, існують різні погляди на характеристику цього поняття, а також на використання єдиного, уніфікованого терміну для його позначення. «У загальному розумінні ідіостиль – це глибокий механізм, за допомогою якого певний автор створює текстовий простір, який відрізняє його від інших. У вузькому сенсі ідіостиль пов'язаний з мовностилістичною системою і має ознаки творчого стилю з певною мовною індивідуальністю» [36, с. 350]. Одні науковці часто співвідносять ідіостиль з такими лінгвістичними термінами, як індивідуальний стиль, ідіолект тощо, у той час як інші— розрізняють їх. Підходи різних дослідників до розуміння цього поняття розходяться, що й призводить до різноманітних трактувань його визначення та опису.

Послугуючись літературознавчою енциклопедією за редакцією Ковалів Ю.І., визначаємо, що **ідіостиль** трактують як індивідуальний стиль (з грец. — особливий, неповторний), у якому виразні мовні утворення формують своєрідну систему, набувають неповторного емоційно-експресивного забарвлення [22, с. 406].

У словнику лінгвістичних термінів за редакцією Голянич М. І. знаходимо, що одне із зазначених тлумачень поняття «ідіолект — це характерні особливості мовлення індивіда як сукупність стилістичних, словотвірних та інших властивостей. Найчастіше пов'язується з кількісним і якісним володінням словниковим запасом мови». У той час, як ідіостиль — це «індивідуальний стиль, у якому виразні, марковані засоби мови утворюють певну систему». Окрім того зазначено, що «ідіостиль часто ототожнюють з ідіолектом» [13, с. 86-87].

Розмежування термінів ідіостиль та ідіолект, чітко описане у праці Ставицької Л. О. «Про термін ідіолект», де ідіостиль пояснюється як

індивідуальний стиль письменника, який передає його стильові особливості в певний часовий проміжок або взагалі в усій творчості. На противагу, авторка визначає, що ідіолект являє собою сукупність особистих рис, що характеризують мовлення конкретної особи [41, с. 11-12]. Таким чином, ми можемо припустити, що ідіолект виступає як один з компонентів, які формують ідіостиль письменника.

Як зазначає Дідух Х. І., «ідіостиль можна розглядати як систему глибинних механізмів, що визначають текстовий простір певного автора, або як сукупність мовностилістичних засобів, характерних для творчої манери автора» [17].

У своїй статті «До проблеми ідіостилю: термінологічний аспект», Теребус Р.М. зазначає, що до основних компонентів індивідуального стилю письменника відносять: «композицію твору, тему, художній зміст, відповідні стилістичні засоби, часовий колорит, багатство мови автора, а також стилетворчі чинники, серед яких важливе місце відводиться світогляду автора» [43, с. 176]. З цим твердженням погоджується і Бугайова А., стверджуючи, що ідіостиль проявляє себе через створення тексту, а також через естетичну діяльність мовної особистості, відображується в інтеграції тем, жанрів, засобів і прийомів, яким надається перевага і які необхідні для побудови тексту й передачі як інформативних, так і емотивно-експресивних компонентів [7, с. 36].

Волошук В. І. виділяє три особливості індивідуального стилю письменників, що охоплюється: «1) мовою їх творів; 2) ставленням до мови як до суспільного історико-культурного явища; 3) використанням мовних різновидів у комунікативних ситуаціях. При цьому важливо враховувати загальні процеси художньої мови, їх зв'язок із мовою доби» [10, с. 6].

У своїй монографії «Ідіостиль Валерія Шевчука» Переломова О.С. згадує «твердження відомого французького літературознавця і семіолога Р. Барта», що «письменник визначається не в соціально-рольових або оціночних категоріях, але винятково через характерне для нього усвідомлення слова». Також авторка наголошує, що результатом мовної діяльності письменника є його твори, які

стають виявом індивідуального стилю. Кожен письменник користується загальнонаціональною мовою, але витворює неповторну мовну реальність відповідно до свого світосприйняття та психології. Такий підхід дозволяє говорити про «автономну картину світу мовної особистості», що виявляється у формуванні індивідуального мовного світу митця, його ідіолекту та ідіостилю [34, с. 11-12].

З огляду на вищесказане, ми у своєму дослідженні керуємось термінами ідіостиль та індивідуальний стиль автора як взаємозамінними поняттями.

2.2. Ознаки та елементи ідіостилю. Проблематика передачі ідіостилю при перекладі

Як вже було зазначено вище, ідіостиль— це унікальний спосіб висловлення, за яким можна визначити та охарактеризувати певного автора. «Митець слова в художніх текстах інтерпретує власне бачення буття з огляду на ментально-світоглядну домінанту, що детермінує погляд на світ, систему цінностей, сукупність психічних, інтелектуальних, ідеологічних, релігійних, естетичних особливостей, характерних для більшості представників певної нації» [48,с.524].

У статті «Ідіостиль автора як відображення його картини світ», Семенюк О.А., виокремлює такі ознаки індивідуального стилю автора, як:

- «Система мовленнєвих засобів, які використовуються автором для реалізації його комунікативної мети.
- Ідіостиль — це спосіб відображення внутрішнього світу автора як представника певного літературного напрямку.
- Ідіостиль відображає розуміння автором проблем, які його хвилюють.
- Ідіостилю притаманне використання стилістичних прийомів, нових концептів, стилістично маркованої лексики для вираження смислового та емоційного наповнення тексту» [37, с.84].

У свою чергу, Черник О.О. у праці «Когнітивно-функційні особливості ідіостилю Дена Брауна», на основі аналізу поняття ідіостилю у дослідженнях різних науковців, виокремила такі ознаки ідіостилю, як: «порушення мовного стандарту, селективність (преференційність), стабільність, своєрідність мови, специфічність та оригінальність, відтворення авторського світосприйняття, системність, естетичність, поєднання загального та індивідуального» [47, с. 263].

У статті *Phong cách sáng tác của nhà văn «Творчий стиль письменника»*, знаходимо такі твердження:

– одна із ознак, що визначає авторський стиль, полягає у виборі теми, яка може відображати вподобання письменника певних аспектів життя, таких як сільське або міське середовище, або може виражати певні емоційні стани чи соціальні проблеми.

– Письменник може відчувати себе найбільш впевнено у певному жанрі, що стає основою для його стилю.

– Мовний стиль письменника може бути характеризований за допомогою художніх засобів, що надаватимуть автором оцінки ситуації, дозволить підвищити рівень розуміння між автором та аудиторією.

– Авторський стиль може виявлятися у способі типової побудови образу героїв. Письменник може створювати портретний тип персонажа, який відображає його власні риси, або створювати персонажів, які концентруються на певних рисах характеру людини [68].

Щербина М. А. у статті «Ідіостиль у перекладі: до постановки питання» виділяє такі ознаки ідіостилю, аналізуючи їх на різних мовних рівнях:

– «на фонологічному рівні— це включає створення виразності образів через використання певних звуків, алітерацію, асонанси, співзвуччя та рими.

– На морфемному рівні ідіостиль проявляється у використанні специфічних афіксів та словотворчих моделей, а також у створенні авторських неологізмів та унікальних мовних конструкцій.

- На лексичному рівні— це означає надання переваги автором певним лексичним одиницям, таким як розмовна або літературна мова, застарілі слова або неологізми, а також використання слів з одного семантичного поля для підкреслення певних концепцій або об'єктів.
- На синтаксичному рівні— це може виявлятися в порушенні лексичної сполучуваності, використанні різноманітних синтаксичних структур та конструкцій, а також в авторській пунктуації та довжині речень» [50, с.230].

Стиркіна Ю. С. також визначає такі елементи індивідуального стилю автора та поділяє їх на основних вісім груп, як фонетика, лексика, граматики, стилістичні засоби, ритм та темп мовлення, структура тексту, особисті стильові особливості, а також контекст і комунікаційні обставини.

Фонетика (фоніка) включає в себе авторський звукопис, асонанси та алітерації, які допомагають створити атмосферу та емоційне забарвлення тексту. Лексика визначається вибором слів та словосполучень, які автор використовує, включаючи специфічні терміни, жаргон та ідіоми. Граматика відображається у структурі речень, вживанні часових форм та модальних дієслів. Стилiстичні засоби, такі як метафори, аналогії та іронія, розкривають ідіостиль автора та впливають на спосіб сприйняття тексту. Ритм та темп мовлення визначаються швидкістю мовлення, акцентами та паузами, що надають тексту особливу мелодійність. Структура тексту охоплює організацію заголовків, підрозділів та перехідних фраз, що впливає на логічний хід мислення читача. Особисті стильові особливості виражаються улюбленими темами, ставленням до аудиторії та іншими аспектами, що впливають на авторський голос. Нарешті, контекст і комунікаційні обставини враховуються при зміні ідіостилі залежно від ситуації та форми спілкування [42].

У минулому розділі ми аналізували проблематику передачі фразеологізмів при перекладі. Відтворення ідіостилу письменника засобами іншої мови, загалом є не меншим викликом для перекладачів, через його індивідуальний та унікальний характер.

При перекладі художнього твору перед перекладачем постають дві основні проблеми. По-перше, необхідно відтворити сюжетну лінію твору, тобто послідовність подій та сюжетний розвиток. По-друге, важливо передати ідіостиль або унікальний стиль автора. Це означає, що перекладач повинен зберегти той самий тон, манеру письма, вживання мовних засобів та інші особливості, які роблять стиль автора неповторним.

Ребрій О. В. у навчальному посібнику «Вступ до перекладознавства», цитує слова Л. Венуті, що влучно передають фундаментальні завдання роботи перекладача: «Перекладач — не заміна іншомовному авторові і не червомовець, він є винахідливим імітатором, який переписує оригінал таким чином, аби апелювати до іншої аудиторії іншою мовою та в іншій культурі» [35, с.9].

Аналізуючи також відтворення ідіостилю автора в контексті художнього перекладу, важливо зазначити, що «перекладач повинен не лише зберегти всю палітру стилістичних та лексичних засобів твору, а передати їх індивідуально-авторське вираження, правильно ретранслюючи настрої та емоцій, хід думок автора» [27, с.91].

Серед основних проблем передачі ідіостилю письменника іншою мовою їх «сутність зводиться до національно-культурних аспектів, відмінностей між мовою оригіналу та мовою перекладу, жанрових особливостей твору та суб'єктивного характеру акту перекладу» [49, с. 183]. Кожна культура має свої унікальні особливості, які безпосередньо впливають на мову, її стиль та спосіб вираження. Перекладач повинен урахувати ці аспекти, щоб передати ідіостиль автора в контексті іншого культурного середовища. Різниця у синтаксисі та морфології між мовою оригіналу та мовою перекладу може створювати труднощі у передачі точного значення та виразності тексту. Також різні жанри текстів у різних мовах мають свої унікальні характеристики, засоби вираження, стилістичних особливостей тощо. Не менш важливим питанням є суб'єктивний характер акту перекладу, оскільки перекладач вносить своє розуміння та бачення оригінального тексту в процес перекладу, що може призвести до інтерпретаційних різниць між оригіналом та перекладом. Фактично під

суб'єктивним характером перекладу, ми можемо розуміти індивідуальний стиль перекладача, який є не менш важливим у питаннях перекладу.

Отже, передача ідіостилю письменника іншою мовою є складним завданням, яке вимагає уваги до культурних, мовних, жанрових та особистих аспектів як оригінального тексту, так і контексту перекладу.

2.3. Фразеологізми як засіб вираження ідіостилю письменника

Досліджуючи фразеологізми та їхні особливості, одним із тверджень є те, що фразеологізми мають чітку та більш розширену систему виразності та інтенсивності відображення емоцій та оцінок порівняно з використанням окремих слів або виразів. Фразеологізми мають в собі багато контекстуальних та культурних асоціацій, що дає можливість використовувати їх для вираження різних відтінків та стилів мовлення. Саме тому письменники досить часто послуговуються фразеологізмами та іншими художніми прийомами у своїх творах. Також особливістю використання фразеологізмів є їхня експресивність, особлива емоційність. Наведемо приклад в'єтнамського фразеологізму *nói như hét vái*— досл. «говорити мовби рвати тканину», тобто дуже голосно, українською мовою теж можемо сказати «рвати повітря». Фразеологізм несе у собі набагато більше експресії, порівняно із словосполученням *голосно говорити* чи словом *кричати*, окрім того дозволяє уявити собі явище, предмет чи інші особливості, про які у ньому йдеться. Ідіоматичний вираз використовується для заміни буквального слова чи виразу зі стилістичною чи риторичною метою. Це особливо важливо в літературі, де створення яскравих, акцентних образів є ключовим аспектом.

Фразеологічні вирази, безумовно, виконують і якусь частину сугестивної функції, завдяки авторській позиції впливають на сприйняття тексту читачем, включаючи його підсвідомість. Ці вирази допомагають не лише відтворити

внутрішній світ літературного героя, але й підсилюють зв'язок між автором і читачем, спрощуючи процес розуміння тексту.

Окрім того, часто ідіоматичні вирази можуть слугувати автору засобом уникнення монотонності, для підсилення чи привернення уваги читачів, що додає більшої поетичності художньому тексту, слугує своєрідною прикрасою тексту письменника. Ідіоми сприяють створенню реалістичних діалогів, образів та сцен. Вони допомагають передати мовні особливості різних персонажів, їх класову, регіональну або соціальну приналежність, освіту чи навіть емоційний стан. Наприклад, використання ідіом може розкривати характер персонажа, його вподобання або ставлення до подій у тексті.

Фразеологізми стають своєрідним втіленням особистісної філософії та поглядів автора, що знайшли своє відображення в народній мудрості та культурі. Ідіоми не можна розглядати лише як мовні вирази, оскільки це ще й відображенням традицій, звичаїв та історії певного народу. Їх використання в тексті підкреслює зв'язок автора зі своєю культурою та вказує на його бажання передати читачеві духовну спадщину та цінності свого народу, закарбувати вирази на письмі.

Загалом, підсумовуючи вищесказане, у художніх текстах фразеологізми «виконують експресивнооцінну функцію, образно-виразову, еліптичну (лаконізують мову), термінологічну (забезпечують її точність), а також полегшують висловлення думки, підкреслюючи індивідуальний авторський стиль» [8, с.55].

Як зазначає Токарева Т., вони мають важливу роль у «впливі на соціальну та індивідуальну поведінку людей, сприяючи досягненню певного прагматичного ефекту. Фразеологізми нерідко використовуються для акцентування або виокремлення ідеї твору, а також зустрічаються у ролі заголовків чи епіграфів. Вони часто використовуються для характеристики персонажів, що може виявлятися як допоміжний, так і основний засіб створення портрета. Фразеологізми дозволяють розкривати внутрішній світ персонажів, визначати їх душевний стан та характеризувати їхні вчинки, дії та зовнішній

вигляд» [44, с. 270]. Таким чином, фразеологізми виступають як важливий елемент ідіостилю письменника, допомагаючи створити живі та виразні образи в художньому тексті.

Висновки до розділу

У цьому розділі ми вивчали поняття ідіостилю, що є ключовим елементом у розумінні та аналізі художніх творів. Ідіостиль визначається як особливий лінгвістичний почерк письменника, який відтворює його індивідуальний стиль та виражається через унікальну мовну систему та емоційно-експресивне забарвлення тексту. Кожен письменник користується загальнонаціональною мовою, але витворює неповторну мовну реальність відповідно до свого світосприйняття та психології.

Дослідивши значення термінів «ідіостиль» та «ідіолект», ми визначили різницю між цими поняттями, що характеризуються відмінною сферою використання. Ідіостиль виявляється у всьому творчому доробку письменника, тоді як ідіолект більш зосереджений на особистих рисах мовлення конкретної особи. Аналіз компонентів ідіостилю допомагає краще зрозуміти та виявити унікальний стиль автора, відображення його внутрішнього світу, систему цінностей та розуміння проблем, які хвилюють письменника. Ми розглянули також різні аспекти індивідуального стилю автора, їх аналіз різними науковцями та на різних рівнях мови. Так, Щербина М.А. звертає увагу на фонологічний, морфемний, лексичний та синтаксичний рівні ідіостилю, враховуючи звукові особливості, морфемний склад, вибір лексики та синтаксичну структуру. Стиркіна Ю.С., у свою чергу, розглядає вісім груп елементів індивідуального стилю автора, включаючи фонетику, лексику, граматику, стилістичні прийоми, ритм та темп мовлення, структуру тексту, особисті стилістичні особливості, а також контекст і комунікаційні умови. Кожен з цих аспектів відображає внутрішню індивідуальність автора та впливає на спосіб сприйняття тексту читачем.

Ми також визначили основні проблеми при перекладі художнього твору. По-перше, необхідно відтворити сюжетну лінію твору, тобто послідовність подій та сюжетний розвиток. По-друге, важливо передати ідіостиль або унікальний стиль автора. Це означає, що перекладач повинен зберегти той самий тон, манеру письма, вживання мовних засобів та інші особливості, які

роблять стиль автора неповторним. Передача ідіостилю автора при перекладі стикається з культурними, мовними, жанровими та особистими аспектами. Це включає унікальні особливості мови, різницю у жанрах текстів, а також суб'єктивність перекладу, що впливає на інтерпретацію тексту.

Особлива увага приділяється ролі фразеологізмів у вираженні ідіостилю. Фразеологізми проявляють виразність та інтенсивність у відображенні емоцій та оцінок у порівнянні з окремими словами чи виразами. Вони мають багато контекстуальних та культурних асоціацій, що дозволяє використовувати їх для вираження різних відтінків та стилів мовлення. Фразеологізми є експресивними та емоційними, допомагаючи письменникам створювати живі образи та поглиблювати зв'язок із читачем. Їх використання сприяє уникненню монотонності, підсиленню уваги читачів та додає поетичності текстам. Фразеологізми відображають особистісну філософію та погляди автора, що відтворюється у народній мудрості та культурі.

РОЗДІЛ III. АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДІВ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У ТВОРАХ НАМ КАО

3.1. Дослідження становлення ідіостилю Нам Као

При аналізі ідіостилю певного письменника значна увага приділяється аналізу біографічних аспектів його життя як важливого джерела для розуміння творчості. «Важливість урахування під час вивчення тексту авторської індивідуальності стає очевидною при зверненні до моделі художньої комунікації, обов'язковим складником якої є автор як творець тексту» [23, с. 36].

У цьому контексті дослідження біографії Нам Као, видатного в'єтнамського письменника, має вагому значимість. Знання про його життєвий шлях і досвід дозволить нам краще врахувати фактори, які вплинули на його творчість, дозволяє розкрити мету та цілі, які він переслідував у своїх творах. Це, в свою чергу, допоможе визначити специфічні особливості мови та вживання фразеологічних одиниць у його творах та використання фразеологічних висловів у в'єтнамському суспільстві того часу, що, в свою чергу, вплине на вибір перекладацьких стратегій.

Чан Хиу Чі (справжнє ім'я автора) народився 1915 року у одному із селищ теперішньої провінції Ха Нам у родині столяра та ткалі. Нам Као вирізнявся слабким здоров'ям, що впливало на навчання та не можливість одразу скласти іспит у середній школі. Він працював на багатьох роботах, аби заробити собі на життя, а у віці 18 років одружився та переїхав до Сайгону працювати секретарем у кравецькій майстерні і в той же час почав писати та надіслав в газети свої перші новели «Фінальна сцена» *Cảnh cuối cùng* та «Два небіжчики» *Hai cái xá*. Проте за 5 років у зв'язку із проблемами із здоров'ям він повернувся до рідного міста. Повернувшись на північ, після того як самостійно підготувався до складання іспитів у середній школі Тхань Чунг, Нам Као працював вчителем у приватній школі. Перші літературні твори кінця 30-х років були написані в дусі романтизму, проте вся подальша творчість має яскраво виражений реалістичний характер. У 1941 році перше оповідання

«Відповідна пара» *Đôi lứa xứng đôi*, в рукописі назване «Стара цегляна піч» *Cái lò gạch cũ*, під псевдонімом Нам Као, була сприйнята як справжній літературний феномен того часу. Пізніше, після перевидання у 1945 році, автор змінив назву твору на «Ті Фео» [60]. З 1941 по 1945 рік В'єтнам був окупований військами Японії, тому у червні 1943 року Нам Као вирішив приєднатись до Культурної асоціації національного порятунку В'єтнаму, організації в рамках Ліги В'єтмінь, та був одним із перших членів цієї організації [71].

Безумовно, у другій половині ХХ століття В'єтнам переживав важкі часи, небачену бідність і занепад, особливо після японської окупації та французького колоніального панування. Голод, безправ'я стали повсякденністю для мільйонів людей, чиї страждання та трагедії знайшли відображення у літературі, у тому числі у творах в'єтнамського письменника.

Нам Као, як письменник і революціонер, не залишився осторонь суспільних викликів свого часу, а став їхньою частиною і активним учасником, перебуваючи в гущавині подій. У розпалі Серпневої революції 1945 року Нам Као брав участь у захопленні влади тимчасовим урядом Демократичної Республіки В'єтнам та був призначений головою комуни нового уряду в своєму рідному місті. У листопаді 1945 року воював на передовій проти реокупації Францією В'єтнаму. Його життя та творчість були нероздільно пов'язані з боротьбою за визволення та соціальну справедливість, і це відобразилось у творах. У період після революції Нам Као продовжував свій шлях, заявляючи про себе, як активний учасник боротьби, а його творчість стала маніфестом революційної літератури.

Безумовно, політичний та суспільний устрій того часу неабияк повпливали на літературний шлях письменника. Саме тому його творчість поділяється на два досить відмінних між собою періоди: до 1945 року та після.

До 1945 року, оповідання Нам Као можна охарактеризувати як складне поєднання трагедії та комедії, лірики та філософії, причому у переважній більшості трагедії. Нам Као розумів біль і печаль свого народу, проблеми та виклики, що стояли перед людьми. Його слова— це слова найбідніших верств

тогочасного суспільства. Письменника вважають людиною, яка доповнила картину реалістичної літератури як з точки зору соціального відображення, так і художнього вираження.

Хоча він не був новатором новели, проте зміг надати їй нової форми, нових тем. Нам Као зосереджує увагу на складності людської природи, її психологізмі. Реальність у творчості Нам Као — це в'єтнамське суспільство на останніх стадіях свого процесу зубожіння. Постійний голод, спустошені й жалюгідні села, знищення особистостей, серйозні класові конфлікти тощо [67].

Після 1945 року Нам Као, як і інші письменники, прислухався до закликів революції та боровся завдяки своєму слову, щоб протистояти та змінити діючий режим. Нам Као заявив про свою рішучість у фразі: «спочатку живи, а потім пиши». «Жити» — означає тримати зброю, щоб боротися за національне визволення, використовувати слово, щоб служити людям» [65].

Письменник вже менше зосереджує увагу на трагедії, протиріччях, які існують у тогочасному суспільстві. Загалом художня манера Нам Као тяжіє до філософського споглядання, і водночас уже не залишає чіткого сліду, як до 1945 року. Цінували його як письменника, який проявляв співчуття та людську любов.

За 15 років письменницької роботи, він залишив світу неабиякий літературний доробок з 2 романами, 50 оповіданнями [63].

3.2. Аналіз фразеологізмів у вибраних творах Нам Као

У 1975 році завдяки клопіткій роботі Майї Кашель, друком вийшла збірка вибраних творів Нам Као під назвою «Очі». Майя Дмитрівна Кашель — «одна з небагатьох до 1980-х років в Україні перекладачів з в'єтнамської мови», самостійно опанувала одну із найскладніших іноземних мов, більше того, переклала левову кількість творів в'єтнамських письменників, а також в'єтнамських прислів'їв та приказок українською мовою. «З 1 вересня 1966 року — дня першої публікації до червня 1972 року — виходу першої книги, М.Д. Кашель було здійснено понад 300 публікацій» [26].

Відомо, що в'єтнамська поезія тяжіє до рими, спеціального ритму і загалом має сформовану та чітку структуру, яка вже давно сформувалась у традиційну форму. Ця тенденція, щоправда дещо видозмінена, переходила і на фразеологічні вирази. Описуючи структуру в'єтнамських фразеологізмів, ми вже говорили про те, що їм властива визначена кількість морфем, повторюваність певних складів, рима. Безумовно, для перекладача— це виклик.

Цитуючи слова М. Кашель, розуміємо, яку основу ідею переслідувала перекладачка у своїх працях: «тут важлива не точність віршованої структури, яка буде важко сприйматися українським читачем, а точність художнього впливу. Тому я, відходячи від ускладнених в'єтнамських віршованих розмірів, прагну до короткого рядка, звичайно, коли це відповідає духу оригіналу. Беручи до рук твір, написаний в'єтнамською мовою, намагаюсь розгледіти всі його барви, осягнути всю його тональність, щоб і рідною мовою він справляв не менше враження, ніж у країні першотвору. І навіть більше, бо відкриває українському читачеві незнане. Кипиш у творчому процесі, кожна вдала знахідка огортає хвилиною щастя, радієш: читачеві це сподобається, він цікавитиметься в'єтнамською літературою, отже ти, перекладачу, даремно живеш на світі» [25].

Нами було проаналізовано 29 творів Нам Као в'єтнамською мовою та, відповідно, переклади, які зробила М. Кашель, серед них:

1. Chí Phèo— «Ті Фео»
2. Dì Hảo— «Тітонька Хао»
3. Đôi móng giò— «Дві свинячі ніжки»
4. Một bữa no— «Пообідала досхочу»
5. Xem bói— «У ворожбита»
6. Mất mẹ— «Мати зникла»
7. Nước mắt— «Сльози»
8. Đời thừa— «Змарноване життя»
9. Lão Hạc— «Дід Хак»
10. Mua nhà— «Як я купив будинок»

11. Trăng sáng– «Місячне сяйво»
 12. Cười– «Сміх»
 13. Mò Sâm Banh– «Шампанське»
 14. Đường vô Nam– «Дорога на південь»
 15. Nỗi truân truền của khách má hồng– «Прикροщі рожевощоких красунь»
 16. Cách mạng– «Револуція»
 17. Ở rừng– «У лісі» (щоденник)
 18. Đôi mắt– «Очі»
 19. Đợi chờ– «Чекання»
- Chuyện biên giới– Прикордонні оповідання:*
20. Phục vụ chiến trường– « Служба фронту»
 21. Ngô chống đói– «Рятівниця кукурудза»
 22. Người cán bộ dân công– «Кадровик народних носіїв»
 23. Súng Mỹ– «Американська зброя»
 24. Gia đình ông Pàng– «Сім'я Панга»
 25. Nói thẳng– «Відверта розмова»
 26. Ngày kỷ niệm– «Пам'ятний день»
 27. Kỹ thuật– «Техніка»
 28. Đường ra tiền tuyến– «Дорога на передову»
 29. Trần Cừ– «Чан Ки»

У своїх новелах Нам Као використав 120 фразеологізмів— в середньому 4,1 разів на твір. Однак кількість ідіом в оповіданнях неоднакова. Твори, в яких фразеологізми використовувались найбільшу кількість разів, це Chí Phèo «Ті Фео» — 37 разів, 30,8% випадків появи ідіом у 29 новелах Нам Као; Nước mắt «Сльози» — 15 разів, 12,5% випадків появи фразеологізмів серед інших; Một bữa no «Пообідала досхочу»— 11 разів, 9,1% випадків появи ідіом у 29 новелах Нам Као. Найменша кількість ідіом була виявлена у творі Trần Cừ «Чан Ки»— 1 раз. Крім того, важливо зазначити, що у багатьох інших оповіданнях фразеологізми відсутні. Результати нашого аналізу наведені на *рис. 1*

Рис. 1

У рамках наукового дослідження виявлено, що стійкі вирази частіше зберігають свою оригінальну форму порівняно з тими, що були модифіковані автором. Однією з можливих причин такого явища є те, що Нам Као у своїх творах описує життя звичайних селян та їхній побут. Це призводить до того, що мова автора відповідає повсякденному мовленню, а отже, фразеологізми відображають стандартні вислови, які вживаються у повсякденному спілкуванні людей. Можна помітити, що ідіоми та прислів'я в оригінальному вигляді в композиціях Нам Као вживаються дуже гнучко і природно. Вони можуть з'являтися на початку речення, в середині та в кінці речення. Окрім того, було виявлено, що деякі фразеологізми за своїм походженням мають хан-в'єтське походження, а також ужиті автором у незмінній формі. Проте варто зазначити, що кількість вжитих сталих зворотів нев'єтнамського походження невелика— всього 4 рази, а саме такі фразеологізми:

- *thất cơ lỡ vận*— досл. «втрачати можливість, прогавити удачу». Українською мовою можемо передати так: «удалося, як тій Солосі» або ж «щастить, як тому, що на шибениці»;
- *thập tử nhất sinh*— досл. «десять смертей, одне народження», відповідником в українській мові може бути фразеологізм «дивитися в могилу» (перебувати у критичному стані, бути дуже хворим);

- *tha phương cầu thực*. Морфема «*tha*» розуміється як щось інше, дивно; «*phương*» — напрямок, проте часом можемо зустріти на цьому місці ще інше слово «*huong*» — батьківщина; «*cầu*» означає просити, шукати, в той час як «*thực*» — їсти. «Інший напрямок просити їсти» означає «іти на заробітки»;
- *tận tâm tận lực*— досл. «сумлінність зусилля», тобто українською можемо пояснити більш точно як «служити вірою й правдою».

Є фразеологізми, які неодноразово повторюються у творах Нам Као, наприклад: *ngủ say như chết*— досл. «спати п'яним немов убитий» (3 рази), *tre già măng mọc*— досл. «старі бамбукові пагони проростають» (2 рази), *thắt lưng buộc bụng*— досл. «затягувати спину, перев'язати живіт», українською скажемо «покласти зуби на полицю», а також відносним еквівалентом може вважатись англійська ідіома *tighten one's belt* (2 рази) тощо.

Аналізуючи стійкі вирази у творах Нам Као, ми помітили, що деякі фразеологізми частково або повністю походять із *ca dao* (ка зао)— жанру в'єтнамської народної поезії, що передається усно у формі віршів, зазвичай повчального характеру. Серед вибраних фразеологізмів знаходимо вираз *không cha không mẹ*— досл. «без батька, без матері», що походить із ка зао «*có cha có mẹ thì còn, không cha không mẹ như đờn không dây*». У в'єтнамських ка зао однією із найважливіших тем вважається родина та сімейні відносини. Отже, цей вираз був адаптований у одній з новел автора у значенні стійкого виразу, значення якого усім відоме.

Іншим прикладом використання рядків із поезії ка зао слугує такий вираз: *thứ nhất sợ kẻ anh hùng, thứ nhì sợ kẻ bần cùng có thù*, для перекладу якого ми використаємо варіант Кашель М.Д. — «передусім слід стерегтися хоробрих, мужніх людей, а потім уже— заїдених злиднями відчайдухів, яким немає чого втрачати». У цих словах ми вбачаємо не лише злагоджене поєднання та правильно підібрані відповідники, а також те, наскільки влучно перекладачка відобразила сенс народної мудрості в'єтнамського народу.

У минулому розділі ми акцентували на тому, що існують різні підходи щодо класифікацій в'єтнамських фразеологізмів. Однією із таких був поділ усталених виразів на вирази порівняльного та метафоричного характеру.

У новелах метафоричні фразеологізми вживались у 63 випадках, що становить 52,5% від усіх вибраних фразеологізмів. Аналізуючи ці фразеологізми, можемо побачити такі схожі риси, як чіткий ритм, повторюваність певних морфем, більше того, можемо умовно поділити стійкі вирази на групи за частинами мови:

– дієслово+ іменник– дієслово+ іменник: *thắt lưng buộc bụng* — досл. «затягувати спину, перев'язати живіт»; *đè đầu đè cổ* — досл. «давину (на) голову, давину (на) шию»;

– дієслово+ прикметник– дієслово+ прикметник: *ăn ngon mặc đẹp* — досл. «їсти смачно, вдягатись гарно», *ăn trắng mặc trơn* — досл. «їсти білий, вдягатись слизький». Якщо значення першого із наведених виразів зрозуміле, то другий може здатись дещо незрозумілим, проте ці два фразеологізми— синоніми, тому їх сенс однаковий— жити в розкоші, не маючи потреби працювати важко;

– іменник+ дієслово– іменник+ дієслово: *tiền mất tật mang* — досл. «гроші втрачати, недолік нести». Фразеологічний вираз вказує на безрезультатне витрачання грошей на особу, яка не є фахівцем, дурить за гроші та не призводить до покращення здоров'я;

– лише іменники: *đầu bò đầu bừa* — досл. «голова корови, голова горб»— позначає уперту особу, що нехтуючи розумом і законом;

– іменник+ прикметник– іменник+ прикметник: *vợ đẹp con khôn* — досл. «дружина красива, діти розумні». Також ми помітили, що у творах автор використав і синонімічний вираз «*vợ đẹp con đàn*» — досл. «дружина красива та дітей гурт» із схожою структурою.

– прикметник+ дієслово– прикметник+ дієслово: *no đói đòi góp* — досл. «ситий збирати, голодний додає/ сприяє», що означає витрати та їжа/пиття без міри;

– числівник+ іменник– числівник+ іменник: *năm bè bảy bới* — досл. «п'ять човнів, сім дамб» — вказує на складні та заплутані речі; *một nắng hai sương*— досл. «одне сонце, дві роси» — важка фізична праця.

Згідно з нашими статистичними результатами, фразеологізми порівняльного характеру вживались 31 раз та становлять 25,8% від загальної кількості ідіом. Це пояснюється тим, що порівняльні фразеологізми мають чіткі образотворчі та риторичні відтінки, мають високу частотність вживання, особливо в усній мові. Зважаючи на їх схожі особливості структури та відповідно до кількості морфем у фразеологізмах, ми поділили фразеологічні вирази із порівняльним компонентом на різні групи. Зазначимо, що у наших прикладах використані літерні позначення «А» та «В» (або «а» та «b») використовуються для позначення елементів у порівнянні. Вони не мають конкретного значення, але використовуються для ідентифікації та надання елементам послідовності для аналізу та опису:

– A như B: *khóc như mưa*— досл. «плакати як дощ»; *khóc như ri*— досл. «плакати як рі (пташка)» — означає плакати дуже голосно; *lẹp như trấu*— досл. *плаский, як лушпиння*— означає бути у невігідному положенні, поступатись чимось; *ngang như sưa*— досл. «горизонтальний/паралельний, як краб»— про дуже вперту особу. У наведених вище фразеологізмах помічаємо, що перед словом *như*— *мов/немов/як* зазвичай стоять або дієслова, або прикметники;

– A như Bb: *khát như cháy họng*— досл. «спраглий аж горло горить»; *gầy như cái tăm*— досл. «худий, як зубочистка»; *nhạt như nước ốc*— досл. «блідий/прісний, як равликова вода» — означає такий, що не справляє враження, зазвичай так говорять про жарти;

– Aa như B: *mắt sắc như dao*— досл. «очі гострі, як ножі» — означає пронизливий, часом кокетливий погляд жінок; *ngủ say như chết*—досл. «спати п'яним як убитий»;

– Như A: *như chọc vào lỗ tai*— досл. «ніби тикати у вухо»; *như con chó đay giẻ*— досл. «ніби собака зціпив/тягає ганчірку»; *như đĩa phải vôi*— досл. «як п'явка з ванном» — боротися, різко реагувати через невдоволення.

Ще однією особливістю у творах Нам Као є авторські перевтілення фразеологізмів. Більшість усталених виразів було використано письменником без змін, у тих типових для повсякденного мовлення людей варіаціях. Наведемо приклади, у яких Нам Као дещо видозмінив фразеологізми:

– обмін частин: *siócs tuión cày thuê*— оригінал фразеологізму, *досл.* «мотику позичати, плуг наймати», *cày thuê siócs tuión*— змінений варіант. Означає працювати на когось, аби заробити собі на життя. Фразеологізм не втратив свого сенсу після авторського перевтілення, проте набув нової форми для вжитку;

– додавання морфем: *sióci đầu sióci cớ*— оригінал фразеологізму, *досл.* «осідлати голову, осідлати шию»; *sióci lên đầu lên cớ*— змінений варіант. Означає використовувати силу та владу для пригнічення нижчих за класом;

– фонетичні зміни: *sờ như xảm sờ*— оригінал фразеологізму, *досл.* «торкатись, як незрячі торкаються»; *rờ như thể xảm rờ*— змінений варіант. Означає шукати наосліп, без плану чи підґрунтя. Фонетичні модифікації могли з'явитись у творах Нам Као з такої причини: через діалекти (у В'єтнамі виділяють три діалектні зони— північна, центральна та південна) у кожній місцевості є різні варіанти вимови, що призводить до того, що кожен регіон має ряд різних характеристик фонетичної адаптації. Оскільки зміна вимови призводить до зміни письма, фонетичні модифікації з'являються досить часто у в'єтнамській мові. Нам Као походить із північного діалектного регіону, тому у його варіантах фразеологізмів яскраво можемо простежити північний варіант вимови фразеологізмів. Проте важливо зазначити, що хоча написання та вимова відрізняються, значення виразів залишається незмінним.

3.3. Порівняння стратегій перекладу фразеологізмів

За результатами дослідження, в українському перекладі із вибраних 120 фразеологізмів, М.Д. Кашель використала лише 11 відносних фразеологічних еквівалентів, у переважній більшості застосовуючи спосіб нефразеологічного перекладу, що складає 65% від інших методів, а також спосіб індивідуального еквіваленту— 15%. Результати нашого аналізу наведені на *рис. 2*.

Рис. 2

Розглянемо це більш детально на таких прикладах. Серед відносних фразеологічних еквівалентів можемо виокремити такі вирази:

- *quyền thu quyền bỏ*— досл. «право стягнення право на призначення», у перекладі Кашель М.Д. — «в її руках була вся хатня влада»;
- *thét ra lửa*— досл. «кричати вогонь», у перекладі— «метав громи-блискавиці»;
- *siõi đầu siõi cổ*— досл. «верхом на голові, верхом на шиї», у перекладі— «сісти йому на голову»;
- *đầu bò đầu bươu*— досл. «голова корови, голова горб», у перекладі— «хоч ти йому кіл на голові теши»;
- *nhỏ đượс cái đĩnh trước mắt*— досл. «вирваний цвях перед обличчям», у перекладі— «як порошина в оці, як шпичак у черевикові»;
- *tứ cổ vô thân*— досл. «чотири відвести погляд не має родичів», у перекладі— «як билинка в полі»;
- *tức như chọc họng*— досл. «дратує, наче подразнює горло», у перекладі— «наче кістка поперек горла»;

- *đè đầu đè cổ*— досл. «давити на голову, давати на шию», у перекладі— «сідали отак на голову»;
- *vã ra như tằm*— досл. «вийшов/вибіг, як скупаний», у перекладі— «змокрів увесь, ніби скупани»;
- *ngủ say như chết*— досл. «спати п'яним немов убитий», у перекладі— «засипав як убитий»;
- *vào sinh ra tử*— досл. «і в народження, і в смерть», у перекладі— «на волосинку від смерті».

Значна частина цих фразеологізмів має порівняльний, експресивний характер та вдало інтегрується в український текст, оскільки кожен фразеологізм сприймається природньо, не викликаючи непорозуміння у читача. На нашу думку, усі відповідні фразеологічні еквіваленти були підібрані успішно.

Що стосується нефразеологічного перекладу, то серед підвидів цього способу передачі фразеологізмів описовий переклад був використаний 38 разів, калькування— 31 та лексичний переклад— 9. Проаналізуємо деякі з них:

Лексичний переклад:

- *tiếng bác đưa đi tiếng chì đưa lại*— досл. «звук гнота, що йде, і свинцю, що повертається», у перекладі Кашель М.Д.— «ображали»;
- *nhân tình nhân nghĩa*— досл. «коханець» (вжито послідовно два синоніми), у перекладі— «женихаються»;
- *khóc hết nước mắt*— досл. «виплакати усі сльози», у перекладі— «плакатиме».

На нашу думку, нефразеологічний переклад у цих виразах відображає основний сенс в'єтнамських фразеологізмів, проте зовсім не передає їх емоційність та образність. Натомість, можемо запропонувати такі варіанти для відображення необхідних рис: *tiếng bác đưa đi tiếng chì đưa lại*— «бути на ножках, каламутити воду в ступні»; *nhân tình nhân nghĩa*— «наставляти роги»; *khóc hết nước mắt*— «розливатися слізьми».

Серед тих фразеологізмів, що були передані способом калькування, розглянемо більш детально такі приклади із перекладом Кашель М.Д. українською:

– *có trời mà biết* «*може, небо знає*». Щодо тлумачення конкретно цього виразу, на наш погляд, доречно зробити кілька зауваг. По-перше, слово *trời* у в'єтнамській мові має декілька значень: *небо*, *Бог* (тобто надприродна сила відповідно до різних релігій та вірувань) тощо. Конкретно у цьому випадку більш доречним було б передати фразеологізм «одному Богу відомо» або ж «Бог його зна». Для українського читача варіації цього усталеного виразу будуть більш знайомими, відповідно, викликать необхідні емоції. У випадку із словом «небо», дещо втрачається значення цього речення;

– *tre già măng mọc* «*старий бамбук пускає пагінці/ старий бамбук пускає паростки*». Фразеологізм зустрівся у текстах два рази, проте перекладений двома дещо різними варіантами, а саме завдяки синонімії слів паростки та пагінці. *Tre*— означає *бамбук*, а *măng*— *пагони бамбука*. Бамбук і молоді пагінці завжди ростуть близько один до одного, тому більш старі пагони бамбука прикривають пагінці від сонячного світла для їх росту. Цей вираз має достатньо філософський характер, а саме означає, що старше покоління завжди підтримує молодше або те, що на зміну старшому поколінню прийде молоде. Кашель М.Д. використала у цьому випадку метод калькування, аби передати особливі образи, характерні для в'єтнамської культури, проте у той же час, у самому реченні не вистачає пояснення, яке значення несе вираз;

– *nhieu như lá trên rừng* «*як листя в лісі*». У перекладі речення виглядає так «*бо за тими панамі старіишинами гріхів, гріхів —як листя в лісі*». Вважаємо, що тут спосіб калькування теж передав сенс в'єтнамського фразеологізму зі збереженням своєї структури;

– *ăn ngon tặc đệp* «*смачно їдять, гарно вдягаються*». Згадуючи цей фразеологізм раніше, ми пояснили його значення. На нашу думку, цей вираз можна перекласти відносними еквівалентами української мови, наприклад,

«жити, як у батька/Бога за пазухою» або ж «купатися в розкошах» задля збереження сенсу та експресивності висловлювання.

Серед фразеологічних одиниць, що були перекладені шляхом описового перекладу, можемо виокремити такі:

– *khôn róc đòì* «був з тих, що свого не прогавлять». Фразеологізм характеризує розумну людину, яка не дозволить собі програти. Вважаємо, що завдяки зазначеному перекладу, Кашель М.Д. чітко та влучно відобразила значення виразу;

– *già đòì đừc khoét* «досвідчений негідник, що ніде свого не впусти́ть». У цьому виразі компонент *già*— означає *старий*, *đòì*— *життя*, а *đừc khoét* може позначати *процес збагачення за рахунок займаної посади*. За рахунок такого опису та пояснення, сенс фразеологізму не втрачається;

– *mắt sắc như dao* «очі проникливі, вражають у саме серце». Пояснюючи цю ідіому вище, був зазначений її дослівний переклад, проте завдяки цьому перекладу фраза набула більш конкретного пояснення, експресивного акценту;

– *nói toạc móng heo* «розкаже все так докладно». Значення цього фразеологізму достатньо непросте, проте логічне. Слово *toạc* тут можемо перекласти, як *рвати/ відірваний*, а *móng heo*— *копита свині*. Насправді буквальний сенс фрази полягає в тому, що свинячі копита — це тверда покривна частина кінцівок тварини. Єдиний спосіб дізнатися про стан копита — це видалення зовнішнього покриву, відчистити його. Тобто фраза означає бути прямолінійним, говорити відкрито, нічого не приховуючи. Теж вважаємо, що переклад, здійснений Кашель М.Д. доволі вдало відображає значення фразеологізму.

До прикладу наведемо ще деякі варіанти вдалого описового перекладу, що був застосований при передачі вибраних фразеологізмів українською мовою:

– *biét mết biét cúng* «знав, де треба бути поступливим, а де невблаганним»;

- *một thước cặm dùi không có* «ані смужки землі, навіть палицю нікуди увіткнути»;
- *khóc như rì* «квилили та ревли»;
- *si cười chảy nước mắt* «розсміялася так, що навіть закашлялася і з очей у неї потекли сльози».

Окремої уваги заслуговують фразеологічні одиниці, перекладені способом створення індивідуального перекладу. Наведемо такі приклади:

- *mềm nắn rắn buông* «не все бери в руки, трапляються й гадюки».

Дослівно м'який стискати змія розтискати. Значення фразеологізму заключається у лукавості людини, з тим, хто виявляє слабкість— поводить себе високомірно, але з тим хто більш проявляє більш сильну позицію— вони м'які і толерантні. Переклад Кашель М.Д. у цьому випадку дещо не відповідає змісту фразеологізму, тому можемо запропонувати такий варіант «вкусить і кров замовить»;

- *gậy như một cái tăm* «худючий — мов хворостина». У цьому випадку можемо простежити, як при перекладі оригінального варіанту *cái tăm*— зубочистка, змінилась на хворостинку. Завдяки такому варіанту, фразеологізм набув більш звичної для українського читача форми;

- *trời chu đất diệt* «хай мене грім уб'є, земля поглине». Цей фразеологізм в'єтнамською мовою має особливу форму застосування, навіть класифікувати можемо більше як прокльон або ж як прокляття. Кашель М.Д. вдало передала особливості форми цієї фрази у такому перекладі;

- *xấu ma chê quỷ hờn* «сам нечистий луснув би з досади, якби йому таку зовнішність». Насправді так кажуть зазвичай про непривабливу зовнішність жінок, що «навіть і диявол би критикував». Ідіома в українському варіанті повністю відтворює характерне звучання та значення в'єтнамського відповідника;

- *trơ mắt ếch* «жаба, що далі свого болота нічого не бачить». Фразеологізм передає значення байдужості людини. Завдяки тому, що

перекладач словесно розширила межі цієї фрази в українському перекладі, адаптований варіант вважаємо успішним;

– *già nua tuối tác* «вже нікуди не годний». Мова йде про стару, літню людину, проте у перекладі ідіома набуває чітко вираженого експресивного значення.

Окрім цього прикладу можемо навести ще такі варіанти вдалої адаптації фразеологізмів українською мовою, завдяки використанню індивідувальних еквівалентів:

– *tiền mất tật mang*— досл. «гроші втрачати, недолік нести», у перекладі Кашель М.Д.— «грошики летіли, як у прірву»;

– *khổ như một con chó*— досл. «страждати як пес», у перекладі— «відчував себе таким нещасним, як побитий собака»;

– *đói reo đói rắt*— досл. «голодним кричати, голодним співати», у перекладі— «що їли, що не їли — голодніші встали»;

– *ăn không nên đợi, nói không nên lời*— досл. «не можна їсти, не можна говорити», у перекладі— «їсти не всипле, у розмові двох слів не зв'яже».

Серед вибраних фразеологічних одиниць було виявлено ряд виразів, які Кашель М.Д. вилучила із перекладу, тобто був застосований метод опущення. Для прикладу наведемо такі вирази із нашим перекладом:

– *thất cơ lỡ vận*— досл. «втрачати можливість, прогавити удачу».

Тобто зазнавати великих збитків, відповідним еквівалентом можна вважати фразу *облизня піймати*;

– *hiền lành như đất*— досл. «добрий як земля». Це покірна людина, що вміє терпіти. Українським відповідником може стати «*хоч у вухо бгай*»; «*і води не замутишь*»;

– *mũi còn chưa sạch*— означає, що хтось занадто молодий і нічого не знає (із сарказмом чи презирством). Українським відповідником може стати «*ще молоко на губах не висохло*»;

– *vá trời lấp biển*— у стародавній класичній літературі В'єтнаму та Китаю існує легенда «Залатати небо, заповнити море» (補天填海; Vô thiên điền hải), що досі використовується для позначення неможливих речей [72]. Жінка Нува, яка несе каміння, щоб залатати небо, — це лише міф, однак у сприйнятті людей ця ідіома використовується для позначення надзвичайних і великих дій, що виражають силу людської волі та великі амбіції. У багатьох народів популярним фразеологізмом є сізіфова праця, проте вона несе дещо іншу конотацію. У цьому випадку, одним із оптимальних рішень можемо вважати нефразеологічний переклад;

– *năm chừng mười họa/ năm khi mười họa*— дуже рідко, «раз у сто років»;

– *gắt như mắt thối/ gắt như mắt tôm*— досл. «різкий як рибний соус». Так кажуть про злу, знервовану людину, що може образити когось словом. Українською одним із варіантів може бути «різкий на язик»;

– *lạ (vái) cả nón*— досл. «вклонюсь капелюху». Це вираз, що означає не мати наміру щось робити, несхвалення ситуації/рішення. Вживається від першої особи;

– *sau có như khi*— досл. «хмуритись як мавпа»;

– *chạy bỏ hơi tai*— українською можемо сказати «набігатись» у переносному значенні. Тобто цей вираз означає бути настільки втомленим, що здається, що дихання виривається з вух.

Також ми помітили ще одну особливість, яку можна вважати саме частиною індивідуального стилю перекладачки. Кашель М.Д. часто використовує українські фразеологізми у своїх перекладах у тих місцях, де Нам Као використовував звичайні слова чи словосполучення. Можемо навести такі приклади для підтвердження цієї тези:

В оригіналі речення «*Thế này thì tức thật!*», дослівно означає «тепер посправжньому злий». Речення Нам Као у в'єтнамському варіанті окличне та виконує свою експресивну функцію без використання фразеологізмів, проте

Кашель М.Д. в українському варіанті передає речення завдяки ідіоматичному виразу «*лють пробирала його до самих печінок*». Або ж у іншому варіанті «*Thị tíc lảm!*» — досл. Тхі «дуже зла», перекладачка вдається до використання іншого, синонімічного фразеологізму «*лють душила*». В інших реченнях такі слова як *kêu toáng*— голосно кричати та *kêu*— кричати, призивати, Кашель М.Д. передає українською, як «горлатиме на всю пельку» та «дерти пельку». Завдяки творчому підходу перекладачки, в'єтнамські новели у перекладі збагатились на такі фразеологізми: «урвався терпець», «обминав десятою дорогою», «трапився під гарячу руку», «зігнувшись у три погібелі», «обсіли злидні», «несла свій хрест» та багато інших. У своїй роботі ми не ставили перед собою завдання аналізувати ідіостиль перекладача, тому не будемо детально зупинятись на аналізі фразеологізмів, які ужила Кашель М.Д. за відсутності їх у вихідних в'єтнамських текстах, проте зауважимо, що усі ці та інші перекладацькі трансформації були вжиті з метою підкреслити особливий стиль Нам Као. Також це було зроблено із метою передати усю емоційність, більш детально описати почуття героїв, їх психологічні портрети, загальну картину тогочасного суспільства тощо. У такий спосіб Кашель М.Д. змогла наблизити українського читача до в'єтнамського оригіналу, вміло відобразити усю авторську палітру Нам Као.

Окрім аналізу перекладацьких трансформацій Кашель М.Д., ми визначили частоту вживання домінантних лексем у в'єтнамських фразеологічних одиницях: *như* (наче, мов)— 30, *đầu* (голова)— 7, *trời* (небо, всевишній)— 6, *mắt* (очі)— 6, *đau* (біль)— 5, *bụng* (живіт)— 5, *đói* (голод, голодний)—5, *lưng* (спина)— 4, *chết* (смерть, помирати)— 4, *già* (старий, старість)—4, *nước* (вода)— 3, *ăn* (їжа)— 3, *cổ* (шия)— 3, *biết* (знати)— 3, *đẹp* (красивий)— 3. Серед лексем, що відзначаються високою частотністю у перекладі вибраних фразеологічних одиниць Кашель М.Д., можна виділити: як— 11, що— 7, ніби— 4, голова— 4, очі— 3, болить— 2, вуха— 2 тощо. В українських перекладах спостерігається характерна особливість – використання аугментативів, які підсилюють значення слова шляхом вказівки на збільшення розміру,

інтенсивності чи емоційного відтінку. Наприклад, вживання таких слів, як «широчезний», «худющий». Крім того, в перекладах можна спостерігати використання демінутивів, які, навпаки, зменшують або знижують емоційний відтінок слова, наприклад, «личко», «волосинка». Також були використані слова, що притаманні розмовному стилю, наприклад, «женихаються», «взавтра», «докладно», а також більш рідкісне слово «квилити».

Підсумовуючи вищезазначене, варто зауважити, що найбільш вдалими способами перекладу фразеологізмів у вибраних творах Нам Као можна вважати відносний фразеологічний еквівалент та індивідуального еквіваленту. Серед нефразеологічних способів перекладу найбільш успішним було використання описового методу. Найменш вдалим способом виявився лексичний переклад, що забезпечує безпосередньо лише тлумачення виразу, в той час, як експресивність, емоційність, авторський спосіб використання, тощо відсутні.

3.4. Вплив перекладу фразеологізмів на сприйняття та інтерпретацію ідіостилю Нам Као

Нам Као є видатним в'єтнамським письменником, відомий своїм характерним та неповторним літературним стилем. У своїх висловлюваннях він ділиться своїм поглядом на творчість, що підкреслює її простоту: «думаю, що життя дуже просте. Воно не має тих складностей, які люди звикли описувати у ліричних романах. Голодні — їжте, спрагли — пийте. Якщо я бачу щось таке, то просто пишу про це, без зайвих прикрас» [65].

Мистецтво як відображення людського досвіду— це підхід Нам Као, який знайшов своє відображення у його літературних творах. Письменник вважав, що «створення мистецтва — це не оманливе місячне світло та воно й не повинно бути оманливим місячним світлом. Мистецтво може бути лише звуком страждань, які походять із знедоленого приречення, і письменники повинні завжди відкривати свої душі, щоб отримати ці вібрації життя» [65].

Як письменник та один із яскравих представників руху критичного реалізму, Нам Као пише у власному стилі про життя звичайних людей у звичайних обставинах, характерних для тогочасного суспільства. Автор висловлює своє бачення зламаных людських дол, трагедій, відображуючи історію країни на прикладах героїв його новел. Ідіостиль Нам Као заключається у його простоті, але в той же час психологічності та реалізмі, неприхованій правді. Письменник не уникав темних і жорстоких реалій суспільства, а навпаки— відображав реальність життя найбільш чесно і об'єктивно. Це людина, що виражав гуманітарні цінності через засудження злочинів влади, які пригнічують право людей на життя і щастя; виявляв співчуття до людської біди; возвеличував високоморальні якості людської душі; виражав мрії про справедливе, співчутливе суспільство, яке поважає людські цінності та щастя. Персонажі його новел зображені як добрими— так і злими людьми, як красивими— так і потворними. Автор ретельно створює кожен образ, деталізований опис, що за герой постає перед читачем, прояви його характеру, статус у соціумі і як суспільство реагує на цю людину. Особливістю письменника є те, що він завжди знаходив та цінував шляхетну красу в людській душі, особливо у тих, хто піддавався негативному впливу з боку суспільства. Ознайомившись із творами Нам Као, можна стверджувати, що кожна новела відзначається індивідуальним художнім почерком, що дозволяє читачеві сприймати її як унікальний твір мистецтва. Кожна новела відтворює свій образ, приваблюючи увагу читача до конкретних персонажів, ситуацій або деталей, викликаючи у нього емпатію, змушуючи проживати життя кожного героя.

У своїх творах Нам Као відтворював соціальну дійсність, акцентуючи увагу на різноманітних соціальних групах, таких як селяни, буржуазія та інтелігенція.

Оскільки Нам Као народився і виріс у сільській місцевості, образ селян і їх спосіб життя неабияк повпливав на його літературну творчість, відображаючись у творах крізь призму власного досвіду та сприйняття. А

згодом, завдяки роботі педагога, що пережив часи голоду та бідності, Нам Као як ніхто інший відчув ті проблеми, що постали перед його народом. Письменник також завжди виявляв інтерес до духовного розвитку людей, прагнучи розкрити потенціал людини у своїх творах через вивчення її внутрішнього світу.

У більшості творів Нам Као, навіть у тих, де він описує жалюгідні умови життя бідних селян, трагічну долю інтелігенції або страждання простого міського населення, основна тема, що виникає, — це проблема збереження та відновлення людської гідності. Це універсальне та важливе питання, яке є повсякчас актуальним та надає творам Нама Као особливості. Тому головною особливістю його творів, які продовжують залишатися популярними в сучасному літературному контексті, є постійний акцент на важливості та збереженні людської гідності.

Зважаючи на усі особливості новел, їх драматизм, особливість мови автора, перед Кашель М.Д. постало складне завдання— відобразити новели Нам Као українською, аби вразити читача так само, як це робить письменник. Окрім того, особливий літературний стиль Нам Као вимагав від перекладачки тонкого вибору слів та виразів для відтворення його манери письма. Як і у будь-якому перекладі, був ризик втрати нюансів оригінального тексту, особливо у тих моментах, де були описані культурні реалії, вжиті фразеологізми тощо. Левова частка фразеологізмів потребувала додаткового пояснення або ж адаптації, аби незнайомий із в'єтнамською мовою та культурою читач, зумів зрозуміти сенс фрази.

У своїй творчості Нам Као підіймає різні питання, серед яких і проблема голоду, що є так званім криком про допомогу людській особистості, гідності та людяності, що поглинаються, применшуються та знищуються голодом, тож фактично автор задається питанням, що голод робить із людиною та одразу дає на нього відповідь. Хоча існує безліч методів задля відображення цих аспектів, для письменника характерним є використання народної мови, фразеологізмів, прислів'їв, прокльонів тощо для більш яскравого зображення цієї проблеми, для

так званого акценту. Завдяки образам своїх персонажів Нам Као висловлює різноманітні філософські думки, що надає читачам можливість ретельніше осмислити сенс життя та свою життєву мету. Серед творів Нам Као, *Một bữa no*, що в українському перекладі отримала назву «Пообідала досхочу» — зворушлива новела, що яскраво передає цю проблему. Головна героїня твору, стара жінка, що залишилась без підтримки, була змушена випрошувати їжу на базарі, розраховуючи лише на те, що її пожаліють і не залишать голодною. Так, змушена продати свою єдину онуку, одного разу жінка вирішує навідати її. Випрошуючи їжу, стару жінку пригостили, але це був скоріше жест презирства. Хоча протягом усієї трапези її зневажали та сміялися, вона не збентежилась і їла з радістю. Поки всі закінчували їсти, вона все ще сиділа і продовжувала їсти, наче ніколи не мала нагоди насититися. Це був її найкращий обід в житті, але також і останній. Жінка не змогла зберегти свою гідність, зрештою жалюгідно померши.

Стиль Нам Као і його відношення до героїні доволі холодне, але читач усе ще відчуває сповненість любові. Автор зображує почуття героїні, її втому від безперервної боротьби за виживання. Ця новела відтінює реалії життя людини в скрутному стані, змушеної працювати на межі своїх можливостей, щоб просто вижити. Для того, аби показати всю трагічність ситуації автор використав такі фразеологізми, як: *«thắt lưng buộc bụng— заощаджувала на всьому»*; *«thập tử nhất sinh «хворобу — найтяжчу»* у контексті речення «торік узяв та й наслав на неї хворобу — найтяжчу за все життя»; *«bữa lưng bữa vức— мало їдять, пожують того, сього»* у значенні, що людина харчується нерегулярно; *«no dồn đống góp— тому голодному нема чого рівнятися до них»* тощо. Використовуючи ці ідоми, автор викликає у читача образ бідних, ощадливих людей, що змушені переживати зубожіння протягом усього їхнього життя. У такий спосіб ці фразеологізми є простим, проте експресивним інструментом, аби розповісти про життя звичайних людей та їх трагічні долі. Деякі із цих фразеологізмів уже піддавались аналізу, але як ми можемо простежити, що попри нефразеологічний переклад цих ідіоматичних виразів, Кашель М.Д. все одно вдало зберігає ту

ідею, яку автор намагався донести до читача, показати, що люди жили в голоді, постійному приниженні, єдиною думкою, яка у них була— це як поїсти.

Фразеологізми про голод зустрічаємо і у таких новелах, як:

- Хет бói «У ворожбита»: *bụng đói hoàn đói* «у животі як було порожньо, так і лишилося»;
- Nuớc mắt «Сльози»: *làm chẳng đủ ăn* «не вистачало ї на харчі»;
- Lão Hạc «Дід Хак»: *đói reo đói rất* «що їли, що не їли – голодніші встали».

У цій же новелі Lão Hạc «Дід Хак» зустрічаємо вираз *sắn sọt sắn sọt* «гризтиму соломі, гризтиму траву». Ідіома «гризтиму соломі, гризтиму траву» не зовсім зрозуміла для українського читача в такому перекладі. На нашу думку, її було б необхідно модифікувати, або ж зробити тлумачення до наявного перекладу. Вираз означає прохання людини, коли вона про щось просить і в той самий час почувається приниженою. Так, наприклад, завдяки образу різних персонажів та образу діда Хака зокрема, а також влучно підібраних фразеологізмів, автор зобразив життя народу в голоді та злиднях, що не був принижений бідністю, їх особливістю або національною рисою була самоповага та людська гідність. Саме тому дід Хак скоріше помре з голоду, ніж буде їсти сусідську картоплю. Він також не зможе продати свій сад, аби забезпечити собі комфортне проживання. Старий не просив ні їжі, переймався тим, аби не завдати нікому турбот. Єдина річ, про яку він переживав— це було щастя сина.

Насправді перекладацький таланти Кашель М.Д. не можна не помітити в українських варіантах творів Нам Као. Цікаві та, безперечно, особливі фразеологізми набули нового звучання у голосі в'єтнамського письменника українською, у голосах його персонажів. Проте ми також помічаємо певні неточності у деяких перекладених фразеологізмах, яких хотілось би уникнути. Водночас, враховуючи відсутність можливості вивчати в'єтнамську мову на рівні носіїв мови, а також різницю між українською та в'єтнамською культурами, це все повпливало на переклад ідіоматичних виразів. Ми не даємо

оцінку цьому, лише підкреслюємо, що кількість цих неточностей насправді мізерна, а талант перекладачки та її відчуття тексту, — неоціненний.

Нам Као також говорить і про бідність та вживає такі фразеологізми, аби передати цей стан:

- *một thước cặm dùi không có* «ані смужки землі, навіть палицю нікуди увіткнути»;
- *nhịn mặc nhịn ăn* «відмовляти собі в одязі, в їжі»;
- *nghèo rớt mồng tơi* «цілий рік харчувався самим зіллям».

Ми також можемо помітити, що завдяки цим фразеологізмам, письменнику вдається дуже чітко створити образ героя та відтворити його душевний стан. Проте в той же час, ці ідіоми більше створені для опису ситуації, оскільки представляючи об'єктивно те, що спостерігає, автор утримується від нав'язування своїх висновків читачеві, уникає прямого висловлення ставлення до явища і стимулює розвиток думок читача. Перекладачка зберігає ці емоції у відтворених фразеологізмах, підкреслюючи засобами української мови той сенс, який закладав у них автор.

Для того, аби показати класову нерівність, зловживання своїми повноваженнями та негативні сторони тих, хто займає високі посади чи знаходиться при владі, вище по статусу, Нам Као використав такі фразеологізми:

- *quyền thu quyền bỏ* «в руках була вся хатня влада»;
- *thét ra lửa* «метав громи-блискавиці» (покладаючись на свій авторитет, людина залякує інших);
- *khôn róc đời* «був з тих, що свого не прогавлять»;
- *già đời đục khoét* «досвідчений негідник, що ніде свого не впустисть»;
- *đè đầu án cổ* та синонімічні фразеологізми *đè đầu đè cổ*; *siuổi đầu siuổi cổ* «сісти йому на голову» (використання влади і сили для пригнічення та гноблення слабких);
- *bám thẳng có tóc ai bám thẳng trọc đầu*— досл. «чіплятися до хлопця з волоссям, хто чіпляється до лисого хлопця», у перекладі Кашель

М.Д. — «простіше мати справу з людьми, у яких на голові росте чуб» (цей вираз відображає філософію поведінки частини правлячого класу тогочасного суспільства, показуючи, що відносини між чиновниками і людьми там часто нічим не відрізнялися від відносин між хижакками і здобиччю).

Можемо зауважити, що завдяки цим фразеологізмам, письменник чітко ілюструє, як окремі особи використовують свій авторитет для підтримки своєї влади та контролю над іншими, що призводить до пригнічення та маніпулювання слабкими членами суспільства. Ці фразеологізми слугують інструментом для аналізу взаємин влади та підпорядкованих, відображаючи різноманітні аспекти соціальної дійсності та політичного порядку. Часом перекладачка замінює авторські фрази, на більш прийнятні для українського читача вислови, більш приземлені, проте у будь-якому випадку Кашель М.Д. влучно підкреслює акцентні деталі автора завдяки вдалому перекладу.

Нам Као також використав такі фразеологізми для зображення психології та характерів своїх персонажів:

- *tai liền miệng* «вуха не проткне» — так кажуть про людей, які багато говорять, але часто забувають про сказане, тому ніхто не звертає на них уваги;
- *lép như trâu* «став такий лагідний» — фразеологізм описує людину, яка знаходиться у слабкому та незахищеному стані та змушена поступитись більш сильному;
- *đầu bò đầu bươu* «упертий з упертих — хоч ти йому кіл на голові теши»;
- *hiền quá hóa ngu* «будеш тихий та смирний — станеш дурнем» — так говорять про надто ніжну та слабку людину, якою скористались та маніпулювали;
- *biết mềm biết cứng* «знав, де треба бути поступливим, а де невблаганним»;
- *ngang như cua* «уперта, як той краб»;

– *trơ mắt éch* «жаба, що далі свого болота нічого не бачить» — тобто людині байдуже.

Ці фразеологізми Нам Као, по-особливому перекладені українською, не лише передають специфіку в'єтнамського мовлення, але й розкривають психологію та характери персонажів. Вони відображають нюанси міжособистісних взаємин, соціальні стереотипи, а також відповідають за особливості поведінки та реакцій героїв на події. Ідіоматичні вирази додають тексту колориту та виразності, роблячи його більш насиченим та цікавим для читача. На цих прикладах чітко простежуємо, які прості та водночас добірні слова використовує перекладачка у наведених ідіоматичних виразах. Кожне слово відображає вихідний варіант. Навіть більше, створює додаткову експресію.

Темою, яка також є спільною для багатьох творів письменника, вважаємо тему важкої праці, яку можемо простежити у таких фразеологізмах:

- *tận tâm tận lực* «добряче служив» — все серце і сили віддавати роботі і служінню;
- *mồ hôi nước mắt* «скільки поту й сліз пролито» — важка праця, крізь кров та сльози;
- *cày thuê cuốc mướn* «наймував» — бідні безземельні селяни змушені були тяжко працювати, щоб заробити на життя;
- *tha phương cầu thực* «пішов на заробітки».

Серед цих ідіоматичних виразів лише два перших несуть у собі експресивне значення, підкреслення того, що робота була справді відданою, важкою. У двох останній фразеологізмах перекладачка достатньо нейтрально передає слова оригіналу, проте це не руйнує їх сенс. Можливо тому, що для українського читача ця тема теж є наскрізною, оскільки вітчизняні класики неодноразово підіймали це питання у своїх творах, а отже і не потребуємо додаткового тлумачення фраз, аби зрозуміти їх експресивність.

Підсумовуючи вищесказане можемо стверджувати, що перекладачка, усвідомлюючи важливість вдалого відображення ідіостилю Нам Као, особливо його засобів експресивності у вигляді фразеологізмів, намагалась

дотримуватися стилю оригінального тексту, при цьому виявляючи багатство та різноманітність української мови.

Нам Као говорив, що «література не потребує вмілих майстрів, які слідуєть кільком заданим зразкам. Література вміщає лише тих, хто вміє копати глибоко, вміє досліджувати, розкопувати джерела, яких ніхто не досліджував, і творити те, чого ще немає...» [62]. На нашу думку, його погляди чітко відображають особливості не лише особистого підходу письменника до творчості, а й погляд Кашель М.Д на її працю, її творчість. Письменник досяг нової вершини якості: якості художньої мови, якості соціального мислення та літературного мислення. Своїми відомими творами Нам Као не лише збагатив мистецтво та літературу, але й створив персонажів та історії, які стали культовими, проникаючи глибоко в серця читачів. Нам Као — не лише чудовий письменник, але й митець із тонкою душею та глибоким розумінням людського життя. Проте говорячи про українські варіанти творів письменника, не можна не відзначити особливість та майстерність перекладацького таланту Кашель М.Д, оскільки без її внеску у перекладацьку справу, в'єтнамські історії ще довго не знайшли б свого відображення в українській мові, та навіть гірше, могли б залишитись непочутими.

Висновки до розділу

Як один із видатних письменників руху критичного реалізму періоду 1940–1945 рр. ХХ століття, письменник Нам Као зробив важливий внесок у вдосконалення стилю в'єтнамських новел цього періоду. Багато його творів вважаються взірцями цього жанру.

У цьому розділі ми проаналізували етапи становлення ідіостилу Нам Као. Визначили, що письменник, як митець і революціонер, не залишився осторонь суспільних викликів свого часу, а став їхньою частиною і активним учасником, перебуваючи в гушавині подій. Його життя та творчість були нероздільно пов'язані з боротьбою за визволення та соціальну справедливість, і це відобразилось у творах. За 15 років письменницької роботи, він залишив світу неабиякий літературний доробок з 2 романами, 50 оповіданнями.

Ми також дослідили фразеологізми у збірці вибраних творів Нам Као під назвою «Очі» авторства Майї Кашель, яка була видатною українською перекладачкою з в'єтнамської мови. Серед 29 проаналізованих новел, ми виокремили 120 фразеологічних одиниць. Твори, в яких фразеологізми використовувались найбільшу кількість разів, це *Chí Phèo* «Ті Фео» — 37 разів, 30,8% випадків появи ідіом у вибраних новелах Нам Као; *Nước mắt* «Сльози» — 15 разів. У рамках наукового дослідження виявлено, що стійкі вирази частіше зберігають свою оригінальну форму порівняно з тими, що були модифіковані автором. Мова письменника відповідає повсякденному мовленню в'єтнамців, а отже, фразеологізми відображають стандартні вислови, які вживаються у повсякденному спілкуванні людей. Ще однією особливістю у творах Нам Као є авторські перевтілення фразеологізмів. Більшість усталених виразів було використано письменником без змін, у їх типових варіаціях. За результатами дослідження, М.Д. Кашель використала лише 11 відносних фразеологічних еквівалентів у своїх перекладах, у переважній більшості застосовуючи спосіб нефразеологічного перекладу, що складає 65% від інших методів, а також спосіб індивідуального еквіваленту— 15%.

Найбільш вдалими способами перекладу фразеологізмів у вибраних творах Нам Као можна вважати відносний фразеологічний еквівалент та індивідуального еквіваленту. Серед нефразеологічних способів перекладу найбільш успішним було використання описового методу. Найменш вдалим способом виявився лексичний переклад, що забезпечує безпосередньо лише тлумачення виразу, в той час, як експресивність, емоційність, авторський спосіб використання, тощо відсутні.

ВИСНОВКИ

У ході нашої роботи було виконано теоретичний огляд наукових джерел та практичну розвідку відповідно до поставлених нами завдань для дослідження фразеологізмів в ідіостилі в'єтнамського письменника Нам Као в оригіналі та перекладах Кашель М.Д., вивчення ролі ідіоматичних виразів в новелах автора та їхньому відображенню у перекладах.

Нами були розглянуті основні теоретичні положення про фразеологізми у науковій літературі, визначені різні підходи до їх аналізу. Дослідження показує, що фразеологія є однією із комплексних та складних галузей мовознавства, що ставить багато питань перед науковцями, одне з них— розуміння та класифікація фразеологічних одиниць. Існують дві основні концепції щодо визначення та обсягу фразеології: вузьке та широке розуміння терміну. Перше— визнає фразеологізми лише як стійкі сполучення слів із конкретним слововідповідником, тоді як друге— розглядає їх як неподільні та обов'язково відтворювані мовні одиниці. У нашій роботі ми використовували трактування фразеологізмів у широкому аспекті, охоплюючи не лише ідіоматичні вирази, а також прислів'я та приказки; в'єтнамські пісні віршованої форми ка зао; частково уживані ідіоматичні вирази із ка зао; прокльони, прокляття тощо.

Ми також зосередили увагу на класифікації та структурі в'єтнамських ідіоматичних виразів, проаналізували проблеми передачі в'єтнамських фразеологізмів засобами української мови. Серед класифікацій усталених виразів вітчизняних науковців ми дослідили семантичну, генетичну, функціональну, основу яких становлять різні підходи та погляди науковців. Серед класів в'єтнамських фразеологізмів виокремлюють такі види: за етимологією (власне в'єтнамські та запозичені); за кількістю морфем (зазвичай парна кількість); за використанням літературних засобів (порівняльні та метафоричні ідіоми); а також за граматичним та стилістичним аспектом. У в'єтнамській фразеології спостерігається багатство термінів та понять, які уживають для опису різних типів фразеологічних одиниць. Ми також виявили різні стратегії перекладу фразеологізмів, що використовуються перекладачами

для забезпечення адекватності та ефективності перекладу. Ці стратегії включають в себе використання ідіом з аналогічним значенням, перефразування, використання фразеологічних еквівалентів та інші методи, з метою збереження семантики та культурного контексту оригіналу.

Окремо було розглянуто теоретичне питання щодо поняття ідіостилю у сучасних наукових розвідках, а також було виокремлено особливості індивідуального авторського стилю та проблеми його передачі іншою мовою. Наша наукова розвідка підкреслює важливість розуміння ідіостилю як ключового елемента аналізу художніх творів. Ідіостиль письменника можна вважати своєрідним відображенням внутрішнього світу автора, його унікального стилю та поглядів, тоді як ідіолект більш фокусується на особистих рисах мовлення конкретної особи. Аналіз ідіостилю відкриває широкий спектр аспектів, включаючи фонологію, морфологію, лексику та синтаксис, що сприяє кращому розумінню стилю автора та його впливу на сприйняття тексту читачем. При перекладі літературного твору важливо зберігати не лише сюжетну лінію, але й ідіостиль автора, що стає викликом через культурні, мовні та особисті відмінності.

Також було опрацьовано питання фразеологізмів як засобу індивідуального стилю письменника. Фразеологізми виявляються важливими елементами ідіостилю, що додають експресивності та емоційності текстам, а їх відображення в перекладі є складним завданням через їх контекстуальні та культурні асоціації.

Окрім того, була проведена вибірка фразеологічних одиниць в оповіданнях Нам Као в'єтнамською мовою та у перекладах українською. У своїх новелах Нам Као використав 120 фразеологізмів— в середньому 4,1 разів на твір. Однак кількість ідіом в оповіданнях неоднакова. Твори, в яких фразеологізми використовувались найбільшу кількість разів, це *Chí Phèo* «Ті Фео» — 37 разів, 30,8% випадків появи ідіом у 29 новелах Нам Као; *Nước mắt* «Сльози» — 15 разів, 12,5% випадків появи фразеологізмів серед інших; *Một bữa no* «Пообідала досхочу»— 11 разів, 9,1% випадків появи ідіом у 29 новелах

Нам Као. Найменша кількість ідіом була виявлена у творі *Trần Cừ* «Чан Ки»— 1 раз. Крім того, важливо зазначити, що у багатьох інших оповіданнях фразеологізми відсутні.

У роботі були також визначені особливості відтворення вибраних фразеологічних одиниць у перекладах М.Д. Кашель. В українських перекладах спостерігається характерна особливість — використання аугментативів, демінутивів, розмовної лексики тощо.

Ми здійснили порівняльний аналіз використання фразеологізмів в українських перекладах та оригіналах оповідань. Так, вважаємо, що Нам Као використав більшу кількість фразеологізмів, проте відносно можемо стверджувати цей факт, оскільки також помітили ще одну особливість, яку можна вважати саме частиною індивідуального стилю перекладачки. Кашель М.Д. часто вживає українські фразеологізми у своїх перекладах у тих місцях, де Нам Као використовував звичайні слова чи словосполучення.

Зосереджуючи увагу на особливостях уживання письменником фразеологічних виразів, ми виявили закономірності в застосуванні фразеологізмів у стилі мови Нам Као. Він використовує ідіоми, щоб зробити текст більш лаконічним, а також більш образним та експресивним, використовуючи їх майстерно. Автор вдало застосував фразеологізми у своїх композиціях з оригінальною формою та модифікаціями (зміна синтаксичного порядку, додавання чи віднімання слів, заміна слів, фонетична модифікація). Нам Као у своїх творах акцентує увагу на проблемі голоду, бідності та класової нерівності, важкій праці селян, розкриває психологію своїх персонажів, використовуючи фразеологізми для наочного відображення цих тем та надання їм емоційного забарвлення.

Також у роботі були проаналізовані перекладацькі трансформації та питання вибору методів передачі фразеологізмів у їх перекладі. Окрім того, ми визначили ефективність різних підходів до перекладу фразеологічних одиниць. За результатами дослідження, в українському перекладі із вибраних 120 фразеологізмів, М.Д. Кашель використала лише 11 відносних фразеологічних

еквівалентів, у переважній більшості застосовуючи спосіб нефразеологічного перекладу, що складає 65% від інших методів, а також спосіб індивідуального еквіваленту— 15%. Найбільш вдалими способами перекладу фразеологізмів у вибраних творах Нам Као можна вважати відносний фразеологічний еквівалент та метод індивідуального еквіваленту. Серед нефразеологічних способів перекладу найбільш успішним було використання описового методу. Найменш вдалим способом виявився лексичний переклад, що забезпечує безпосередньо лише тлумачення виразу, в той час, як експресивність, емоційність, авторський спосіб використання, тощо втрачаються.

На основі проведеного дослідження можна внести такі пропозиції для вирішення можливих проблем:

- важливо розробити систематичний підхід до вивчення ідіостилю та ідіолекту письменника для кращого розуміння аналізу авторського стилю;
- розробити та впровадити нові стратегії перекладу фразеологічних одиниць, що може сприяти підвищенню якості перекладу художніх текстів та збереженню їхнього авторського стилю.

У результаті дослідження фразеологізмів у стилі мови в'єтнамського письменника Нам Као та їх перекладу М.Д. Кашель ми виявили важливі закономірності та вплив цих мовних засобів на ідіостиль автора. Наша робота підтверджує, що фразеологізми є ключовим елементом у творчості Нам Као, додаючи емоційного забарвлення, експресивності та автентичності його текстам. Передача цих фразеологізмів виявилась складним завданням, проте ми підтвердили ефективність та адекватність передачі інформації та емоційного забарвлення в перекладах фразеологізмів М.Д. Кашель.

Список використаної літератури

1. Алефіренко, М. Ф. Теоретичні питання фразеології – Харків: Вища школа, 1987. –167 с.
2. Баран Я. А., Зимомря М. І. Теоретичні основи фразеології– Ужгород, 1999. – 176 с.
3. Баранник Д. Х. Фразеологія в усному монологічному мовленні. Код доступу: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/КМ/pdfs/Magazine2-3.pdf>
4. Білодід І. К. Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія; за заг. ред. І. К. Білодіда. – К.: Наук. думка, 1973. – 438 с. Код доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002764>
5. Бодик О. П., Рудакова Т. М. Сучасна українська літературна мова. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія. Навч. посіб.– К.: Центр учбової літератури, 2011. – 416 с. Код доступу: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/1587/1/Suchasna_ukrains.pdf
6. Боднар О. Б. Фразеологічне багатство мови з погляду перекладацьких можливостей // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер. : Філологічні науки.– 2012. – Кн. 2.– С. 67-70
7. Бугайова А., Корнієнко А. Ідіостиль автора: мовно-літературознавчий аспект. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.– 2016. – № 25. Т. 1. С. 36–38. Код доступу: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v25/part_1/12.pdf
8. Вегеш А. Фразеологізми-складники літературно-художніх антропонімів у творах сучасних українських письменників// Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Філологія; – Ужгород : ПП Данило С. І.–2020. – Вип. 1 (43). – С. 54–60.
9. Власенко Л. В., Тригуб І. П. Фразеологічні одиниці та їх класифікація. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.– 2019. Т. 3, № 39. С. 10–12. Код доступу: http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v39/part_3/4.pdf

10. Волошук В.І. Індивідуальний авторський стиль, ідіолект, ідіостиль: питання термінології // Науково-методичний журнал. Філологія. Мовознавство / ред. Н. П. Матвєєва [та ін.]. – Миколаїв: МДГУ ім. П. Могили.– 2008. – № 79. – С. 5–8. Код доступу: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/movoznavstvo/2008/92-72-7.pdf>
11. Гаврилова І. Особливості перекладу фразеологізмів. Мовознавство. Літературознавство.– 2021. – Вип. 41, Т. 1. С. 124 – 129.
12. Герасименко О. Ю., Уголькова М. І. Особливості перекладу фразеологізмів та стійких виразів у роботі усного перекладача. Код доступу: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/45_2022/part_2/3.pdf
13. Голянич М. І., Стефурак Р. І., Бабій І. О. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія / за редакцією М. І. Голянич. Івано-Франківськ: Сімик.– 2011. – 272 с. Код доступу: <https://archive.org/details/linhvist2011/mode/2up>
14. Гречина Л. Проблеми перекладу фразеологічних одиниць (на матеріалі німецької, української, латинської, російської мов // Волинь - Житомирщина.– 2002. – № 9. – С. 85-89.
15. Демська О.М. Фразеологічний світ Мар'яна Демського /Науковий вісник Ужгородського університету : серія: Філологія; / ред.кол.: Г. Шумицька Н. Венжинович та ін. – Ужгород : ПП Данило С. І.– 2020. – Вип. 1 (43)
16. Денисюк В. В. Фразотвірна концепція О. О. Потєбні і проблеми фразотворення // Мовознавство. – 2015. – № 6. – С. 52–65. Код доступу: https://movoznavstvo.org.ua/index.php?option=com_attachments&task=download&id=872
17. Дідух, Х.І. Ідіостиль як відображення авторської картини світу// Філологічні науки. – К.: КНУ. – №2. –. 2009. –. Код доступу: https://www.rusnauka.com/15_NNM_2012/Philologia/2_111114.doc.htm
18. Дорошенко С.І. Загальне мовознавство: Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів. – К.: Центр навч. л-ри, 2006. – 288 с.

19. Дудик П. С. Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення : просте речення; еквівалент речення; АН УРСР, Ін-т мовознав. ім О. О. Потебні. – К.: Наук. думка, 1973. – 284 с. Код доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000012821>
20. Загнітко А. П. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. – Донецьк: ДонНУ, 2012. – 388 с.
21. Камінська В. С. Теоретичні дослідження фразеологічних одиниць у сучасній лінгвістиці // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 9 : Сучасні тенденції розвитку мов. – 2011. – № 5. – С. 123– 129. – Код доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_9_2011_5_25
22. Ковалів Ю.І. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т. 1 / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 608 с. Код доступу: <https://archive.org/details/literaturoznachat1/page/n405/mode/1up>
23. Корнієнко А.І., Бугайова А. С. Ідіостиль автора: Мовно-літературознавчий аспект. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. 2016. № 25, том 1. с.36-38
24. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр "Академія", 2001. –368 с.
25. Майя Дмитрівна Кашель. Код доступу: https://www.dnipro.lib.dp.ua/index.php?route=information/news/info&news_id=79
26. Майя Кашель. Код доступу: <https://ukraine-vietnam.org.ua/uk/news-relations/article/46-majji-kashl>
27. Марчук Т., Лисак К. Лінгвостилістичні засоби вираження ідіостилю Марини Левицької в оригіналі та перекладі (на матеріалі роману «Коротка історія тракторів по-українськи»)// Сучасні дослідження з іноземної філології. Збірник наукових праць. Випуск 1(19). Відп. ред. Фабіан М.П. - Ужгород: Видавничий дім “Гельветика”.– 2021. – С. 90-98

28. Мойсієнко А.К., Бас-Кононенко О.В., Бондаренко В.В. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика. – К.: Знання, 2010. – 270 с.
29. Мосейчук, О. М. Проблема визначення кордонів ідіоматики / О. М. Мосейчук // Вісн. Житомир. держав. ун-ту ім. І. Франка. 2004. – № 17. с. 269–272.
30. Мусійчук В.А. В'єтнамський менталітет через призму фразеології / В.А. Мусійчук. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. – 160 с.
31. Мусійчук В.А. Еволюція досліджень паремійних одиниць у в'єтнамському мовознавстві // Сходознавство, №35-36. К., 2006. – с. 77-88.
32. Мусійчук В.А. Класифікація в'єтнамських паремійних одиниць: проблеми термінології // Сходознавство, №37. К., 2007. – с. 80-91.
33. Мусійчук В.А. Проблеми укладання двомовного ідеографічного словника в'єтнамських паремій // Сходознавство, № 41-42. К., 2008. – с.107-117.
34. Переломова О.С. Ідіостиль Валерія Шевчука [Текст]: монографія; Сум. держ. ун-т. - Суми : Вид-во СумДУ, 2010. - 138 с. Код доступу: <https://repo.snau.edu.ua/handle/123456789/3057>
35. Ребрій О. В. Вступ до перекладознавства: конспект лекцій для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» факультету іноземних мов / О. В. Ребрій. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. – 116 с.
36. Романишин Н., Бегун М. Відтворення лексико-граматичних особливостей ідіостилю письменника у перекладі (на матеріалі твору Дж. Лондона «Мартін Іден»), 2021. – Молодий вчений, 10 (98), 349-352.
37. Семенюк О.А. Ідіостиль автора як відображення його картини світу // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. № 39, 2019.
38. Сінченко, Є. І. Способи забезпечення адекватності перекладу фразеологічних одиниць// Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2008. – № 2 : Філологічні науки. - С. 77-79.

- 39.Скрипник Л. Г. Фразеологія української мови : [монографія] / Л. Г. Скрипник; АН УРСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні. – Київ: Наук. думка, 1973. – 278 с. Код доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0002035
40. Смаглий В.М. Аналіз особливостей англійських фразеологізмів та їхнього перекладу. Код доступу: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v17/part_2/26.pdf
- 41.Ставицька Л.О. Про термін «ідіолект». Українська мова. – 2009. – № 4. С. 3–17. Код доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/6063>
- 42.Стиркіна Ю. С. Визначення ідіостилю письменника як засіб навчання сучасної української мови. Код доступу: <http://www.spilnota.net.ua/ru/article/id-4569/>
- 43.Теребус Р. М. До проблеми ідіостилю: термінологічний аспект // Науковий журнал. – 2016. – №1. – С.174–182. Код доступу: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/10115/1/%D0%A2%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B1%D1%83%D1%81.pdf>
- 44.Токарева Т. Фразеологізми як засіб стилістичної виразності. Наукові записки. –2023 – Серія: філологічні науки, – (193), 265–272.
- 45.Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови: посібник; М-во освіти і науки України, Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ: Альма-матер, – 2005. – 399 с. Код доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0001789
- 46.Хайдарі Н. Шляхи відтворення фразеологічних одиниць роману О. Забужко "Музей покинутих секретів" в англійському перекладі// Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах. – 2020. – Вип. 41. – С. 61-67.

47. Черник О. О. Когнітивно-функційні особливості ідіостилю Дена Брауна : (на матеріалі циклу романів про Роберта Ленгдона): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Герман. мови" / Черник Олена Олегівна ; Запоріж. нац. ун-т, [Дніпров. нац. ун-т ім. Олеся Гончара]. – Запоріжжя, 2019.
48. Шатілова Н. О. Індивідуальний стиль письменника: лінгвостилістична інтерпретація. Код доступу: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/207/5763/12043-1>
49. Шевкун А. В. Проблемні аспекти відтворення авторського ідіостилю при перекладі (на матеріалі роману І. Мак'юена «Atonement» та його перекладів українською і російською мовами) / А. В. Шевкун // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. – 2019. Вип. 41, Т. 2. – С. 182-186.
50. Щербина, М. Ідіостиль у перекладі: до постановки питання. – 2021– Interconf, (89). Код доступу: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/16733>
51. Adelnia, Amineh. "Theory and Practice in Language Studies." Translation of Idioms: A Hard Task for the Translator, vol. 1, pp. 879–883.
52. Božena Horváthová. Approaches to translating English idioms into foreign languages. Код доступу: <https://7df6ec12f8.clvaw-cdnwnd.com/f1163102c0d0e0a3aae255c61d630629/200001283-d5033d6f51/LLCE%202014%20-%202009.pdf>
53. Đặc điểm về cách sử dụng thành ngữ, tục ngữ, quán ngữ trong tác phẩm “Quái Nhân” của Hữu Đạt. Код доступу: <https://www.noron.vn/post/dac-diem-ve-cach-su-dung-thanh-ngu-tuc-ngu-quan-ngu-trong-tac-pham-quai-nhan-cua-huu-dat-1i82b75hcle>
54. Đặng Thị Thu. Văn dụng thành ngữ, tục ngữ thực hiện hành động nhân xét đánh giá qua lời thoại nhân vật trong tiểu thuyết Ma Văn Kháng. Nghệ An – 2018.

55. Đỗ Việt Hùng. Giáo trình từ vựng học. Năm xuất bản: 2011. Nhà Xuất bản : Giáo dục Việt Nam. Số trang: 107 tr.
56. Gabriella Kovács. An Evergreen Challenge for Translators –The Translation of Idioms. *Acta Universitatis Sapientiae, Philologica*, 8, 2 (2016), pp. 61–77
57. Giải thích Thành ngữ - Tục ngữ «Bầu dục chắm mắm cáy». Код доступа: <https://www.sachhayonline.com/tua-sach/giai-thich-thanh-ngu-tuc-ngu/bau-duc-cham-mam-cay/1739>
58. Hoàng Phê. Từ Điển Tiếng Việt. Năm xuất bản: 3003. Nhà Xuất bản: Đà Nẵng 2003). 1238 Trang. Код доступа: <https://archive.org/details/tu-dien-tieng-viet-vien-ngon-ngu-hoc/page/913/mode/2up?view=theater>
59. Hoàng Văn Hành, Thành ngữ học tiếng Việt, NXB Khoa học Xã hội. Năm xuất bản: 2004.
60. In lại phiên bản «Đôi lứa xứng đôi» 1941: «Chí Phèo» có «câu khách» hơn? Код доступа: <https://thethaovanhoa.vn/in-lai-phien-ban-doi-lua-xung-doi-1941-chi-pheo-co-cau-khach-hon-20150207074347829.htm>
61. Lục Nguyễn, Văn Đăng Lương. Thành ngữ tiếng Việt. Khoa học xã hội, 1978
62. Nam Cao – ngôi bút hiện thực xuất sắc của nền văn học Việt. Код доступа: <https://dimibook.com/nam-cao-ngoi-but-hien-thuc-xuat-sac-cua-nen-van-hoc-viet/>
63. Nam Cao – sự nghiệp và chân dung. Код доступа: <https://baotintuc.vn/giaimat/nam-cao-su-nghiep-va-chan-dung-20151029125948311.htm#:~:text=V%E1%BB%9Bi%20n%C4%83m%20c%E1%BA%A7m%20b%C3%BA,ng%C6%B0%E1%BB%9Di%20%C4%91%E1%BB%8Dc%20hi%E1%BB%81u%20th%E1%BA%BF%20h%E1%B%87>.
64. Nguyễn Việt Hương. Tục ngữ, thành ngữ việt nam và khả năng ứng dụng chúng trong việc giảng dạy tiếng việt cho người nước ngoài. Tạp Chí Khoa Học Đhogh, Khxh, 1.Xi, №4, 1995

65. Nhà văn Nam Cao: Người đưa văn học hiện thực đến đỉnh cao. Код доступа: <https://nvsk.vnnet.vn/nha-van-nam-cao-nguoi-dua-van-hoc-hien-thuc-den-dinh-cao-1-39752.vna>
66. Phân loại cấu tạo Thành ngữ. Код доступа: <https://loigiaihay.com/phan-loai-cau-tao-thanh-ngu-a121516.html>
67. Phong cách nghệ thuật của nhà văn Nam Cao. Код доступа: <https://www.reader.com.vn/phong-cach-nghe-thuat-cua-nha-van-nam-cao-a265.html>
68. Phong cách sáng tác của nhà văn. Код доступа: <https://thichvanhoc.com.vn/llvh-phong-cach-sang-tac-cua-nha-van/>
69. Saadia Mahmood ul Hassan, Muhammad Farhan Tabassum. Strategies of translating idioms. British Journal of English Linguistics Vol.2, No.3, pp. 14-29, December 2014
70. Sabir Hasan Rasul. Translation of Idioms across Languages. Transletters. International Journal on Translation and Interpreting. 2018. University of Cordoba, pp. 121-141
71. Tiểu sử Nhà văn Nam Cao. Код доступа: http://www.hcmup.edu.vn/index.php?option=com_content&view=article&id=15821%3Atiu-s-nam-cao&catid=4645%3A2014-02-14-01-59-37&Itemid=7828&lang=vi&site=111
72. Tinh Vệ [精衛]. Код доступа: <https://mythandmore.home.blog/2020/04/23/tinh-ve-%E7%B2%BE%E8%A1%9B/>
73. Trần Tùng Chinh. Giáo trình văn học dân gian Việt Nam. Tục ngữ và câu đố. Код доступа: http://lrc.quangbinhuni.edu.vn:8181/dspace/bitstream/TVDHQB_123456789/1842/2/van_hoc_dan_gian_viet_nam_p2_8597.pdf
74. Vũ Anh Tuấn. Giáo trình văn học dân gian. Năm xuất bản: 2016. Nhà Xuất bản : Giáo dục Việt Nam. Số trang : 339

Список джерел:

75. Нам Као “Очі” Новели / пер. М.Кашель. К., 1975. – 316 с.

76. Truyện ngắn Nam Cao. Код доступа: <https://www.sachhayonline.com/tua-sach/truyen-ngan-nam-cao>